

TORPAĞI
VƏTƏNƏ
ÇEVİRƏNLƏR

Vətənpərvərlik almanaxı

Bakı - "Maarif" - 2021

Layihə rəhbəri, tərtibçi və redaktoru:

Aydın Xan Əbilov

Yeni Yazarlar və Sənətçilər İctimai Birliyinin sədri, kitabxana.net portalının rəhbəri, Prezident təqaüdüçüsü, yazıçı-kulturoloq

Elmi redaktor: Azər Turan

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Redaksiya heyəti:

**Aydın Xan Əbilov, Azər Turan,
Adəm İsmayıl Bakuvi, Zəmfira Vəliyeva,
Leyla Məcidova, Ülviyyə Murtuzova,
Qəni Camalzadə, Oqtay Ərgünəş.**

“Torpağı Vətənən çevirənlər”. Vətənpərlik almanaxı.
Bakı, «Maarif», nəşriyyatı 2021, 88 səh.

Bu kitab Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondunun maliyyə yardımı ilə Yeni Yazarlar və Sənətçilər İctimai Birliyi tərəfindən həyata keçirilən **“Torpağı Vətənə çevirənlər” gənclər üçün motivativ real və virtual hərbi-vətənpərvərlik aksiyaların təşkili** layihəsi çərçivəsində çapa hazırlanmışdır.

***Bu nəşr Azərbaycan Respublikasının
Gənclər Fondunun maliyyə yardımı ilə hazırlanmışdır.
Fond nəşrin məzmununa görə məsuliyyət daşımır.***

**© Yeni Yazarlar və Sənətçilər
İctimai Birliyi, 2021**

QALİBİYYƏT ZAMANI: ÇAĞDAŞ ƏDƏBİYYATDA DİSKURSUN DƏYİŞMƏSİ

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin dövlət sərəncamı ilə 27 sentyabr - müqəddəs Vətən müharibəsinin başlanması və şəhidlərin şərəfinə Anım günüdür. Rəsmən bütün ölkə, xalqımız, cəmiyyətimiz, insanlarımız 30 illik erməni işğalına son qoyan, böyük qələbəmizlə başa çatan 44 günlük II Qarabağ müharibəsinin, uzun intizar və iztirablardan sonra, ən nəhayət zamanı yetişmiş son müqəddəs savaşımızın başlanmasını, Şəhidlərin ölməz ruhuna, şanlı müzəffər Ordumuza və qalib Ali Baş Komandana minnətdarlıq duyğuları ilə anır, eyni zamanda çox mürəkkəb: sevinc-qürur-fəxarət, ağrı-nisgil-suallar dolu anlaşılmaz hisslər keçiririk. Bu müqəddəs gündə əlimizi ürəyimizin başına qoyub tam səmimiliklə deyə bilərik: zətən Vətən müharibəsindən bugünə xalqımız, dövlətimiz, cəmiyyətimiz üçün bütünlükdə Anım ili olubdur. Qələbəmizi, qalibiyətimizi, Şəhidlərimizi, qazilərimizi biz heç unutmadıq ki! Həyat və fəaliyyətin bütün sferalarında hər günümüzə şahidlik edə bilərik, o cümlədən bugün AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda toplaşdığımız Ədəbiyyat konfransı Ədəbiyyatımız adına yəminlik edir. Müqəddəs savaşımız unudulmamışdır. Ədəbiyyat adına, böyük şairin sözlərini azca perefraz etsək: Müharibə bugün də var, yarın da...

44 günlük Vətən müharibəsinin ilk günündən son qələbə nidasınacan xalqımız, cəmiyyətimiz, in-

sanlarımız kimi, Ədəbiyyatımız da döyüşən ordu-muzun yanında oldu, informativ, emosional, ruh və mövqelər savaşında cəbhədən cəbhəyə qələbələrimize və son böyük Zəfərimizin yanında oldu. 44 gün sərəsər və hətta daha çox, düşmən üzərində Qələbə təntənəsini bayram edən Zəfər paradınacan ədəbi mətbuat, saytlar, dərgilər, o sıradan «Ədəbiyyat qəzeti» «Qarabağ bizimdir və nida!» şüarına kökləndi. Biz Sözü, çağırışın, oyanmış milli ruhun, həmrəyliyin içində olduğumuz qədər müharibənin də içində idik; və bugün də dışında deyilik, baxıb görürük ki, az bir «müharibə zamanı» içində görünmədiyi qədər «müharibə ədəbiyyatımız» yaranıb. Hətta dörd illik II Dünya savaşı gedişində Azərbaycan ədəbiyyatının ortaya qoya bilmədiyi qədər rəngarəng, zəngin, tərərli; müstəqilliyin otuz ili ərzində olmadığı qədər, I Qarabağ müharibəsinin (ən yaxşı ədəbi nümunələrində) gücünü də qapsayaraq daha güclü, sərrast, məqsədyönlü bütöv bir «müharibə ədəbiyyatı».

Səbəb özlüyündə aydındır. 44 günlük müharibə gedişində Azərbaycan Prezidentinin ardıcıl, inamlı «müharibə çıxışları»ndan da, qəhrəman Azərbaycan Ordusunun bir-birinin ardınca yazdığı zəfər yürüşlərindən də görürük ki: diskurs dəyişmiş, müharibədən Qələbəyə doğru, Qalibiyyətə köklənmişdir. Hisslər, duyğular, fikirlər, düşüncələr, hal-ovqat, nəzərlər-mənzərələr, situasiyalar-obrazlar, mövqelər-qəhrəmanlar dəyişir. Dünənə qədər məğlub xalqın ağırları, olmazın əzabları, dünyanın yükü və qaxıncları altında qalib əzilən, heç cür dikələ, toparlana bilməyən Ədəbiyyat karvanımız dəbərişib qalib xalqın Sözü, inamına, hünərinə şərək olur; şairlərimiz, yazıçılarımız, ədiblərimiz xalqın, ordunun, Ali

Baş Komandanın «Qələbə!» nidasına hay verib, qalibiyyət notuna köklənir.

Ölkənin baş yazarı Anarın simasında Azərbaycan yazıçısı minnətdarlıq edir: «Ruhunuz şad olsun, Azərbaycana İlham kimi oğul bəxş etmiş Ulu öndər. Müzəffər ordumuz, Sizin vəsiyyətinizə oğul qeyrətiylə əməl edən cəsur Prezidentimiz, Ali Baş Komandan xalqımıza yalnız doğma Qarabağı deyil, həm də milli qürur hissini qaytardılar... Nə gizlədək, Qarabağın müvəqqəti də olsa yağı əlinə keçməsi başımızı vüqarla qaldırmağa imkan vermirdi...» (Anar, Gözün aydın, Şuşam, gözümüz aydın! - ƏQ, 14 noyabr 2020).

Mühacirətdən Azərbaycan şairi Məmməd İsmayıl şükürlər edir: «Üç-dörd ay bundan öncə saytlardan birinə verdiyim müsahibədə, sanki içimə dammış kimi demişdim: Mən məğlub millətin məğlub şairi kimi dünyadan köçməyəcəyəm. Səsimi duyan Tanrıya şükürlər olsun. Və dualarım Qarabağımızı qanı, canı bahasına işğaldan azad etməkdə olan igidlərimizlədir...» (ƏQ, 10 oktyabr 2020).

Xalq yazıçısı Elçinin diliylə Azərbaycan ədibi etiraflar edir: «Bunu da etiraf etmək istəyirəm ki, mən Şuşanın azad olunacağını görəcəyimə inanmırdım, bu mənim içimdə bir yara idi, çünki bu otuz illik erməni işğalının təcrübəsi göstərdi ki, dünyanı ikili standartlar idarə edir və İlham Əliyev həm Prezident, həm də Ali Baş Komandan kimi məhz bu ikili standartlar dünyasında ortaya son dərəcə ciddi və son dərəcə də cəsarətli iradə qoydu. Bu iradə nəticəsində Azərbaycan əsgəri Şuşanı və adlarını bir-bir yazacağam: Cəbrayılı, Füzulini, Qubadlı, Zəngilanı, Hadrutu, Laçını, Ağdamı, Kəlbəcəri işğaldan

azad etdi» (Elçin, Şuşanın dağları başı dumanlı - ƏQ, 20 mart 2021).

Və 90 yaşlı müdrik şairimiz Nəriman Həsənzadənin timsalında Azərbaycan ədəbiyyatı böyük Qələbə sevincini bölüşür:

*«Bu gün şeirim, sözüm,
hecam, qafiyəm - İlhamdır!
Qarabağ -Azərbaycandır!
«Qarabağnamə»m - İlhamdır!»*

(N.Həsənzadə, ƏQ, 27 fevral, 2021)

Nəinki 44 günlük müharibə gedişində, il boyu «müharibə ədəbiyyatı» yaranmaqda davam etmişdir. Və hətta çəkinmədən demək olar: bugün çağdaş ədəbiyyatımız Qarabağla nəfəs alır, Qarabağ ətrafında cərəyan edir, təmərküzləşir, ehya olur.

Bu ədəbiyyata Anım ədəbiyyatı da demək olar. Çünki yaranan əsərlərin mövzu-predmet sərhədi, demək olar ki, Vətən müharibəsini aşmır, aşmaq istəmir; bacardıqca oxucunu Qələbə sevincləri, Zəfər atmosferi içrə olmağa-oluşdurmağa çalışır. Süjetlər bir qayda olaraq dünəndən - I Qarabağ müharibəsindən, yurd itgisindən, qaçqınlıq məşəqqətlərindən ayaq alır, bugündə - Vətən müharibəsində, qisas anında, şəhidlik zirvəsində, yurdla görüş və Şuşaya qovuşma motivləri ilə başa çatır. Bu müstəvidə nə qədər hekayə, povest, sənədli və bədii publisistika nümunələri yaranmışdır. (Hekayələr: Qərib Mehdi, Gülgünün rəngli yuxuları (povest); Məktub; Hüseynbala Mirələmov, Medalyon (povest); İlqar Kamil, Polad necə bərkidi (povest); Kənan Hacı, Qələbəyə

aparan yol; Estafet; Həmid Piriyev, Məryəm xalanın oğlu; Yaşar Bünyad, Yol; Qırx beşinci gün; Alpay Azər, Ay işığında tabut; Günel Natiq, Sülh və müharibə; Murad Muradov, Paslı açar; Xurma ağacı; Xarı bülbülün arzusu; Səhər Əhməd, Qarabağdan gələn xəbər; Sadıq Elcanlı, Möhlət; Yaqub Əlioğlu, Açar; Məmməd Xəlilov, Sirat körpüsü; Şirməmməd Nəzərli, Könüllü; Bahar Bərdəli, Şuşanın dağları; Bahəddin Salman, Oyanış; Nüşabə Əsəd Məmmədli, Mənə bir nağil danış; Kamran Nəzirli, Mənim sevimli yaddaşım; Günel Anarqızı, Sərhədsiz səma; Kamran Yusifzadə, Karusel; İradə Aytel, Biz yenə görüşdük; Mənzər Niyarlı, O zəfər günləri günəş də bizimləydi; Vahid Məmmədli, Hesab dərəsi və ya müqəddəs 44; Aqşin Ağkəmərlı, Ünvensız məktub; Mirmehdi Ağaoğlu, Epikriz; Cəlil Cavanşir, Müharibə rapsodiyası; Mahir, Vaxt; Azər Qaraçənli, Can Laçın; Orxan Həsəni, Qəsəbəmizin payız ahəngi; və s.)...

(Publisistika: Anar, Erməni mifinin süqutu; Senatorlar və «Paraşütçülər»; Elçin, Xalqın qələbəsi və xalqın faciəsi; Nizami Cəfərov, İrəvan; Sabir Rüstəmxanlı, Şuşada üç xoşbəxt gün; İsa Həbibbəyli, Böyük qayıdışın ədəbi və əbədi təntənəsi; Vaqif Yusifli, Şuşa; Çingiz Abdullayev, Niyə siz Azərbaycanın ağrısını eşitmək istəmirsiniz!; T.Əlişanoğlu, Tarixin fürsəti; Qalibiyyət və ədəbiyyatın dərsləri; Səlim Babullaoglu, Dünya ədəbiyyatçılmasına müraciət; İlqar Fəhmi, Göyərçin ədəbiyyatı və ya sülh diktaturası; Xarı bülbülün metamarfozası; Elxan Zal Qaraxanlı, Ülkümüzün Qarabağ səhifəsi və s. ; Cavi Dan, Yazı, yazıçı; Sevinc Elsevər, Müharibədən keçən insanlıq; İradə Musayeva, Qarabağ; Mustafa Çəmənli, Qarabağ xatirələrim 27 il sonra; Əlizadə Əsgərli,

Məslək vuruşunda, səngər başında, Kişi qeyrətindən doğulan Vətən; Tahirə Məmməd, Qarabağ savaşı: Sözümlü və özümü; Asif Quliyev, 9918 günlük həsrətdən sonra Füzulidə açılan sabah; Nəriman Qasımoğlu, Şuşaya az qalıb; Nizaməddin Şəmsizadə, Erməni faşizmi; Sadıq Elcanlı, Müqəddəs qələbəyə and içirəm; Hacı Firudin Qurbansoy, Vətəni sevmək; Adil Cəmil, Dünya belə qalmaz demişdik; Qarabağın Vaqif çeşməsi; Orxan Aras, Müharibə ədəbiyyatı; Buludxan Xəlilov, Erməni xisləti: tarixi həqiqətlər; Nizami Muradoğlu, Böyük qayıdış; Günel Eyvazlı, Xan qızı; Yunus Oğuz, Mən Şuşada yazıram; Sərvaz Hüseynoğlu, Bala anasına qovuşan kimi; Aygün Bağırılı, Mənim Şuşa nağılım, mənim nağıl Şuşam; İradə Tuncay, Sabahkı gün; Pərviz Axund, Bir əlçim xatirə; Dilarə Adilgil, Müqəddəs bazar günü; Günel Musa, Şuşanın ruhunu hiss etmək üçün və s. - bu, yalnız mətbuatdan örnəklərdir, siyahını internet və tele-publisistika nümunələri ilə daha da zənginləşdirmək olar).

«Duyğu ədəbiyyatı» da demək olar bu ədəbiyyata. Pafos, vəcd, qəhrəmanlıq və hünər dastanı, heyrət və heyranlıq hissləri, vətən və torpaq sevgisi, yurd həsrəti və vüsal duyğuları... və başlıcası, istisnasız və intəhasız Qələbə əhval-ruhiyyəsi, Zəfər sevincləri... Sətsiz sayda şeir, poeziya, lirika nümunələrində diskurs oxucunu qalibiyyət məqamında (ələ) almağa, bu notdan heç vəch qopmamağa səy edir. (Lirika: Nəriman Həsənzadə, Fikrət Qoca, Anar, Azər Abdulla, Səlim Babullaoglu, İlqar Fəhmi, Oİ Or El, Əjdər Ol, İlhamə Dağlı, Kənan Hacı, Sərvaz Hüseynoğlu, Yusif Nəğməkar, Atababa İsmayıloğlu, İmir Məmmədli, Gülayə, Güləmail Murad, Seymur Şeydayev, Musa

Ələkbərli, Ənvər Əhməd, Şövkət Zərin Horovlu, Əbülfət Mədətoğlu, Mirsəyyaf Zamanlı, Şahnaz Şahin, Zeynal Vəfa, Zəka Vilayətoğlu, Adil Şirin, Qəşəm İsabəyli, Mina Rəşid, Avdı Qoşqar, Sona Vəliyeva, Fəxrəddin Əsəd, Firuzə Məmmədli, Aleksandr Səlimov, Əbülfəz Muxtaroğlu, Elnur Uğur, Ülvi Bahadır, Ümid Nəccari, Nizami Muradoğlu, Asim Yadigar, Ağacəfər Həsənli, Kəramət, Əlizadə Nuri, Nəzakət Məmmədli, Şöhlət Əfşar, Süleyman Əlisa, Fəxrəddin Eyyub, Mahirə Abdulla, Həmayil Əhmədqızı, Akif Azalp, İbrahim Yusifoğlu, İsmayıl Mərcanlı İmanzadə, Hüseyin Bağiroğlu, Əhməd Qəşəmoğlu, Qulu Ağsəs, Faiq Hüseyinbəyli, İlham Qəhrəman, İntiqam Can, Qəşəm Nəcəfzadə, İntiqam Yaşar, Əsəd Cahangir, Ələsgər Əlioğlu, Müzəffər Məzahim, Həmail Əhmədqızı, Elxan Yurdoğlu, Əkbər Qoşalı, Səbuhi Qurbanov, Aynur Seyid, Şakir Xan Hüseyin, Elvin İntiqamoğlu, Arif Buzovnalı, Orxan Paşa, Teymur Kərimli, Zaur Ustac, Rəşad Nağı Mustafa, Nadir Paşa, İsmayıl Mədədi Osalı, Aral Qaradağlı və b. müəlliflərin mətbuatda getmiş Qarabağ duyğulu müharibə şeirlərini xatırlatmaq olar).

Vətən müharibəsinə, Zəfər dastanına silsilələr həsr edilmiş (Vahid Əziz, Vaqif Aslan, Rafiq Yusifoğlu, Fərid Hüseyin, Barat Vüsal, E.Z.Qaraxanlı, İslam Sadiq, Həyat Şəmi, Xanım İsmayılqızı, Zahid Xəlil, Kəmaləddin Qədim, İbrahim İlyaslı, Adilə Nəzər, Elbariz Məmmədli, Elçin İskəndərzadə, Rəşid Fəxrəli və b. şairlərin «Ədəbiyyat qəzeti»ndə səhifə-səhifə şeirlərini anmaq olar), lirik-epik poemalar yaranmışdır (Sabir Rüstəmxanlı, Qarabağa dönüş; Nəriman Həsənzadə, Zəfər yolu; Vahid Əziz, Heyrət səcdəsi; İlqar Fəhmi, Balaca kişilər; Xanəli Kərimli, Bayrağı-

nı uca qaldır, ana Vətən; Ramiz Duyğun, Qalibiyyət dastanı; Şahnaz Şahin, Zəfər nəğmələri; Balayar Sadiq, Şəhid ətri; Rəsul Qədri, Xarıbülbül və s.)

Onu da qeyd etmək gərəkdir ki, ustad tənqidçimiz Vaqif Yusifli «Poeziya susmur» məqaləsində (ƏQ, 31 oktyabr və 7 noyabr 2020) müharibə poeziyasının geniş təhlili və təsnifini vermişdir.

Duyğu və düşüncələr ədəbiyyatı da demək olar son ilimizin ədəbiyyatına. Çün Vətən müharibəsinin ədəbiyyatda lokomotivini şeirlərdən də çox esseistika üzərinə götürmüşdür desək, heç də yanılmazıq. (Esse müəlliflərindən: Anar, Rəşad Məcid, Aqıl Abbas, Azər Turan, Əsəd Cahangir, Elnarə Akimova, Aygün Bağırılı, Vilayət Quliyev, Reyhan Yusifqızı, Qan Turalı, Nargis, Səhər Əhməd, Hədiyyə Şəfaqət, Eyvaz Zeynalov, Günel Eyvazlı, Rəfail Tağızadə, Fidan Nizaməddinqızı, Aynur Xəlilova, Niyazi Mehdi, Sevinc Nuruqızı, Zemfira Məhərrəmli, Təranə Vahid, Vahid Qazi, Günay Səma Şirvan, Şərif Ağayar, Mirmehdi Ağaoğlu, Sevinc Nuruqızı, Cəlil Cavanşir, Laura Cəbrayılı, Günel Natiq, Ramilə Qurbanlı, Tural Turan, Rəfail Tağızadə, Ramil Əhməd, Kəmalə Abiyeva, Xanım Aydın, Mənsurə Qaçayqızı, Günel Mehri, Şahanə Müşfiq, Sərdar Amin və b.-lərinin il boyu dərc olunmuş yazılarını misal çəkmək olar). Bircə onu demək kifayətdir ki, «Ulduz» jurnalı bütöv bir sayını (№ 2, fevral, 2021) Qarabağ mövzusunda esselərə vermişdir. Mövzu-predmet üzərinə düşüncələr həm dərinə - tarix və mahiyyətə, həm də geninə - sabah və perspektivlərə açılmaqla, indiki halda Qalibiyyət əzmini, diskursun ideoloji yükünü daha yey daşıya, çəkə bilir.

Günün ədəbiyyatında Şəhidlik mövzusu təzələn-

miş, zənginləşmiş, görünməmiş çalarlar qazanmışdır. Bizim bir borc duyğumuz, yükümüz, məsuliyyətimiz var. Şəhidliyin ülvi məqamı olmasa, qalibiyyət də mümkünsüz olardı. Ədəbiyyat hər şeydən öncə bunu demək, ifadə və bəyan etməyə can atır. İqtidarındamıdır? Həm Vətən müharibəsi şəhidlərinin ruhuna, adına, xatirəsinə bağlanan əsərlər, həm də ümumən otuz il ərzində B.Vahabzadənin «Şəhidlər»indən belə ədəbiyyatımızda şəhidlik mövzusu bu suala cavab axtarışlarından sıralanır, yaranır (Son ilin ədəbiyyatında: Şəhriyar del Gerani, Süleyman Abdulla, Şəmil Sadıq, Nəringül Nadir, Sayman Aruz, Ay Bəniz Əliyar, Xanım Aydın, Allahşükür Ağa, Musa Aslanxanlı, Həsən Kür, Amil Amal və b. şeirlərini, bədii-sənədli publisistika nümunələri: Es-mira Fuad, Aybəniz Aydəmir, Gülnar Səma, İdris Şükürlü, Arzu Qaziyeva, Xəyalə Zərdəbqızı və b-nin il boyu dərc olunan yazılarını anmaq olar).

Şəhidlik mövzusunda onlarla şeir, publisistika, nəsr nümunələri içərisində məxsusən iki silsiləni qəbarməq istərdim. Azad Qaradərəlinin mətbuatda ardıcıl dərc elətdirib, «Sevgilim Vətən» kitabında (Bakı, 2021) cəmlədiyi «Vətən müharibəsi hekayələri» və Elşad Barətın «Ədəbiyyat qəzeti»ndə Şəhidlərin poetik obrazını yaratmağa çalışdığı şeirlər silsiləsi. Hər iki silsilədə Vətən müharibəsi şəhidlərinin həm ayrı-ayrılıqda fərdi, real, sənədli, həm də bütövlükdə ülvi, ictimai-mənəvi, psixoloji motiv və çizgilərlə portretlər sırası müvəffəqdir. Elşad Barətın Şəhidlər silsiləsini Mətanət Vahid Şəhid Rəşad Ağayevin təbəssümünə həsr etdiyi «Əbədi ruhlara şair salamı» məqaləsində layiqincə dəyərləndirmişdir (ƏQ, 6 mart 2021).

Şəhidlik, Vətən, üçrəngli Azərbaycan bayrağı, Ali Baş Komandan, Azərbaycan Ordusu, Azərbaycan əsgəri, Türkün ucalığı, türk birliyi, Turan, Qarabağ, Şuşa, Zəfər yolu... - adların, məqamların simvollaşması, təkrar-təkrar əsərlərdə vəsf, tərənnüm, təcəssüm tapması, obrazlaşması 1918-1920-ci illərin Cümhuriyyət dövründən sonra bəlkə də ən çox bu ilin ədəbiyyatında olmuşdur. Simvolik, yaxud simvollar ədəbiyyatı da demək olar bu ədəbiyyata. Yerindəcə Rüstəm Kamalın bu aspektdən «Ali Baş Komandan, müqəddəs savaşıımız və simvollarımız» adlı dəyərli bir yazısını xatırlatmaq gərəkdir (ƏQ, 8 may 2021).

Təkcə elə Ali Baş Komandana ünvanlanmış onlarla şeir, ithaf, yazı Vətən müharibəsində Qələbə müjdəsi ilə birgə, Azərbaycan Prezidentinin tarixdə rolu və tarixi obrazını da idrak və bədii ifadə etməyə çalışır. (Nizami Cəfərov, Ali Baş Komandanın əmri; Sözüümüzün Ali Baş Komandanı; Elşad Barat, Ali Baş Komandanın səsi; Fikrət Qoca, İlham Heydər oğluna; Rafiq Yusifov, Ali Baş Komandanın Qubadlı səfəri; Seymur Şeydayev, İlham ilə Ərdoğan; Cavidə Məmmədova, Ali baş Komandanım; Fazil Güney, Xilaskar; E.Z.Qaraxanlı, Yolunuz açıq olsun, cənab İlham Əliyev; Şuşa - Pənahəlidən İlham Əliyevə qədər və s. - onlarla yazını nümunə çəkmək olar).

Orijinal yanaşması ilə məxsusən seçilən Abuzər Turanın «Zəfər nəğməsi» lirik poeması üç ölkə başçısı - İlham Əliyev («Zəfərin özü səndə, Ali Baş Komandanım!» - ƏQ, 24 dekabr 2020), Rəcəb Tayyib Ərdoğan («Sayın Cümhur Başqanım» - 23 yanvar 2021) və İmran Xanın (Əziz Vəziri Əzəm - ƏQ, 13 fevral 2021) parlaq obrazlarına işıq salmaqla, zamandan doğulan və zamanı yaddaşlara köçürməyə səy edən

poetik məqam kimi («Müqəddəs qalib üçlük» - ƏQ, 6 mart 2021) önəmlidir. Əsər haqqında akademik İsa Həbibbəylinin «Böyük Zəfərin poetik dastanı» adlı yüksək dəyərləndirmə yazısı dərc olunmuşdur (ƏQ, 24 aprel 2021).

Qələbə ilində ədəbiyyatın dərhal və operativ janrlarında əsərlərlə yanaşı, əlamətdardır ki, romanlar da yaranmışdır. Hələ 44 günlük müharibə gedişində «Ədəbiyyat qəzeti»ndə Səyyad Aranın Aprel döyüşlərindən ayaq alan «İrəvanın yolları» əsərini həm də elə birbaşa Vətən müharibəsi romanı kimi oxuduq. Qorxmaz, mətin, çevik, dərrakəli, hünərli, başlıcası Vətən duyğusu aşib-daşan Azərbaycan əsgəri, qalib Azərbaycan Ordusunun obrazı var romanda; Qarabağ döyüşlərindən İrəvana, müstəqil Azərbaycanın sabahına bizi kökləyən, aparən məhz odur!

Vətən müharibəsi ədəbiyyatımıza qəhrəmanlar gətirir. Azad Qaradərəli hələ 2012-ci ildə yazdığı «Kuma-Manıç çökəkliyi» romanını I Qarabağ savaşına kökləmişdisə də, yazıcının öz etirafıdır ki, qəhrəmanı bu yükü üzərinə götürə bilmir və hətta antipoduna çevrilirdi. II Qarabağ müharibəsində Azad Qaradərəli qəhrəmanını tapdı, az bir zamanda Vətən müharibəsində əfsanəvi ad qazanmış Cəbrayıl Dövlətzadənin həyatı və hünərlərindən söz açan bədii-sənədli «Cəbrayıl əfsanəsi» romanını qələmə aldı. Roman həm də Qarabağ müharibəsi və mübarizəsinin yüz illik tarixi köklərinə işıq salmaqla önəmlidir.

Qələbə ilində ədəbiyyatşünaslar (İsa Həbibbəyli, Nizami Cəfərov, Şirindil Alışanlı, Vaqif Yusifli, Qurban Bayramov, Tahirə Məmməd, Məti Osmanov, Mərziyyə Nəcəfova, Maarifə Hacıyeva, Mətanət Vahid, Vaqif Osmanov və b.) və ədəbi tənqid də çağdaş

ədəbiyyatda diskursun dəyişməsinə diqqətli olmuş, «Zəfər düşüncələri»ni aktiv və çevik, mətbuatda dərc etdirmişlər. Qələbə ilində Rahid Uluselini «Vətən müharibəsi və ədəbiyyatda milli özünüdərk problemi» (Bakı, «Elm və təhsil», 2021) adlı mövzunu minillik tarixi-fəlsəfi aspektdən və Mərziyyə Nəcəfovanın «Poeziyamızın Qarabağ savaşı - Vətən müharibəsi» (Bakı, «Elm və təhsil», 2021) adlı - otuz ilin ədəbiyyatı fonunda şərh edən monoqrafiyaları işıq üzvü görmüşdür.

Başlıcası, ədəbi tənqiddə həssas olsaq: Vətən müharibəsi mövzusu Elnarə Akimovanın məqalələrində ideoloji rakursdan (Yalnız Qarabağ uğrunda - ƏQ, 3 oktyabr 2020; Nəsrdə Qarabağ diskursu - ƏQ, 24 oktyabr 2020; Ermənilərin öldürdüyü uşaqlar - ƏQ, 31 oktyabr 2020; Şuşada azan səsi - ƏQ, 14 noyabr 2020; Söz fidanları - ƏQ, 28 may 2021; İstiqlal siyasəti, ƏQ, 15 iyun 2021; Bütün qələbələrin bir adı - milli birlik» və s.), Azər Turanın essələrində tarixi məna kontekstində (Burası Turan qapısı - ƏQ, 3 oktyabr 2020; Salam türkün bayrağına və yaxud dağılan erməni mifi - ƏQ, 24 oktyabr 2020; Erməni məkrinə qarşı yüz il diri qalan düşüncə - Əli bəy Hüseynzadə örnəyi - ƏQ, 7 noyabr 2020; Tanrının evi - Türk Qarabağ və Bir hilal uğrunda batan günəşlər - ƏQ, 14 noyabr 2020; Zəfər paradı və Nihal Atsız - ƏQ, 12 dekabr 2020 və s.), Cavanşir Yusiflinin tənqidində ədəbi-nəzəri idrak və mətn transformasiyası baxımından (Qarabağ hekayələri - ƏQ, 3 oktyabr 2020; Formanın müqəddəs sirr - gözləmək, ƏQ, 10 oktyabr 2020; Həs-rəti qorumaq, yaxud bir köynək bayatı qədar - ƏQ, 14 noyabr 2020; Şuşa, Laçın, Kəlbəcər, Yaxud Abbas Tufarqanlının dağları - ƏQ, 3 dekabr 2020), Rüstəm

Kamalın yazılarında arxetipik yozumda (Müqəddəs savaşıımız və sözüümüz - ƏQ, 3 oktyabr 2020; Pənah xanın ruhu - ƏQ, 24 oktyabr 2020; Knyaz Sisianovun qətli süjet elementi kimi - ƏQ, 7 noyabr 2020; Cəllad ağa - ƏQ, 14 noyabr 2020 və s.), Mətanət Vahidin qələmində gündəmlə ilgili, təhlili əsasda ardıcıl yazıya gəlir, oxucunun müzakirəsinə verilir.

Tənqidçi Mətanət Vahid dəyişmə məqamına işarəylə çağdaş ədəbiyyatımızın gəlişmə stixiyasını ümumən iki yerə bölür: «Cəmi 44 gün çəksə də, Vətən müharibəsi Azərbaycan ədəbiyyatını müharibədən öncə və sonra olaraq, 2 mərhələyə ayıra bildi. Bu, incəsənətin bütün sahələrinə aiddir...» («Əbədi ruhlara şair salamı» - ƏQ, 6 mart 2021). O da maraqlıdır ki, başqa bir tənqidçi Məti Osmanoglu «Qələbədən əvvəl və sonra» adlı məqaləsində Aqil Abbasın məşhur «Dolu» romanının Qələbədən sonra, yeni kontekstdə oxunmasının tutarlı nümunəsini verir; bir zamanlar xalq müharibəsinə, «qisasa çağırış kimi qavaranılan» mətn hazırda «müharibə əleyhinə yazılmış ağı kimi səslənir» (ƏQ, 8 may 2021).

Bütün bu faktlara, hadisələrə diqqətlə birgə, ədəbi tənqidimiz missiyasına sadıq və sayıqdır. Çağdaş ədəbiyyatın uğurlarını qeydə almaqla yanaşı, hardasa həm də narahatdır; daha dərinlərə həssas olmağa çağırır. Mişel Fuko «Diskursun qaydası» məqaləsində göstərir ki, diskurs sadəcə söyləm, olanların ifadəsi, bəyanı deyil, o öncə bunun arxasındakı Səsdır, gəlir və olanlarda ifadəsini tapır, səylənir.

Belə ki, hərbi qələbələrdə - Ordumuzun şanlı zəfər yürüşündə, ictimai-siyasi diskursda - Ali Baş Komandanın çıxışlarında ifadəsini tapan Qalibiyyət notu heç də avtomatik olaraq Ədəbiyyata yerimir. Şe-

irdə, obrazlı dünyaduyumu və qavramında «eşidir» və Şair onu ifadə edir; süjetdə, qəhrəmanda, roman konstruksiyasında gəlir və yazıçı qələmində gerçəkliyini qazanır; analitik məxrəcdə tənqidçi esselərində yerini tapır və s.

Kamal Abdulla yazır: «Ən qədim zamanlardan üzü bu yana bütün savaqların, davaların, müharibələrin insan ürəyinə vurduğu yaralar nə zamansa cümlə, yaxud misra şəklində cücərir və bu zaman ölməz əsərlər yaranır. «Bu necə baş verir?» sualına hələ ki, heç kim cavab tapa bilməyib...» (Müharibə və onun ədəbi-bədii əks-sədası - ƏQ, 17 oktyabr 2020).

Cavanşir Yusifli yazır: «...biz sadəcə bu isti xatirələri dinləyib, o əsgərlərin danışdıqlarına qulaq asıb kövrəlirik, başqa heç nə... ədəbiyyat bu sərhədi vurub keçməlidir, özünü həmin yaraların içinə atmalı və bizə hər şeyi o şəhid olmuş, yaralanıb, qolunu-qıçını, gözlərini itirmiş əsgər kimi danışmalıdır...» (Müharibə və ədəbiyyat davası - ƏQ, 12 dekabr 2020)

Mətanət Vahid yazır: «O cümlədən söz də silahdır bu gün. Əsgərlərimizin səngərdə tarix yazdığı bir zamanda hissələrin aşib-daşsa da, ürəyin köksünə sığmasa da, nəşə yazmaq çətindir; lakin susmaq, bitərəf qalmaq, mövqə bildirməmək bizdən olmaq deməkdir...» (Qalib ölkənin vətəndaşı olmaq - ƏQ, 14 noyabr 2020).

Azər Turan yazır: «Yazılmadığına görə də indiki halda poeziyamız bu ədəbiyyatın oxucusu olacaq insanların içindəki ağrının nəinki fəvqünə qalxa bildi, heç o ağrıların yaxınlığında addımlamağı belə bacarmadı. Mənim üçün müharibənin deyil, ədəbiyyatımızın qarşısında sözün bitdiyi yer bu məqamdır...» (ƏQ, dekabr 2020).

«Ulduz» jurnalı ilə «525-ci qəzet»in birgə layihəsində eyni: «Sözün bitdiyi yer haradır?» sualına Elnarə Akimova bu cavabı verir: «Bu yerlər son zamanlar o qədər çox oldular ki... Həm ağrılı, həm də sevincli mənada. Gəncə və Bərdədə şahid olduğumuz uşaq ölümlərindən, oğullarının itkisindən havalandıran anaların qol götürüb oynamasından tutmuş Şuşada eşidilən azan səsinə, rəşadətli Azərbaycan əsgərinin süpürdüyü Gövhər Ağa məscidinə qədər... O məqamlar və məkanlar ki, nə illah edirsənsə, içindəki yangını ifadə etməyə Sözün gücü yetmir...» (ƏQ, 24 dekabr 2020).

Bu ki, Ədəbiyyatda diskursun dəyişməsi hələ indən belə, qarşımızdadır (və çox-çox şərtləri var).

Çağdaş şairlərdən biri bunu belə ifadə edir:

*«...Çoxumuza
addım atıb
necə yerimək öyrətdi
ayaqlarını Qarabağ savaşında
qoyub gələn qazi...»*

(Şakir Xanhiüseyn, ƏQ, 10 iyul 2021)

Vətən müharibəsini əlində silah keçmiş Emin Piri «Müharibə gündəliyi»ndə sanki plan-prospekt cızır: «Bundan sonrası sözün əsl anlamında ədəbiyyat, incəsənət, kino müharibəsidir. Zətən qalib gəlmiş dövlətlik, bu sahələrdə öz humanist görüntümüzə də qalib gəlməyi bacarmalıyıq. Əsas - döyüş meydanında qələbə idi ki, bu mahiyyəti dəyişmir, istədiyimizə nail olmuşuq. İstər daxili, istərsə dünya kütləsi üçün ideoloji xətləri dərhal müəyyənləşdirməli və əməli

fəaliyyətə keçmək lazımdı. Burda isə əsas səngərlər ədəbiyyat-incəsənət və film sahəsidir...» (Emin Piri, Seçəcəyimiz ədəbi obrazlar - ƏQ, 13 mart 2021)

Emin Pirinin «Müharibə gündəliyi» sırasından «Ədəbiyyat qəzeti»ndə dərc etdirdiyi yazılar müharibə gerçəkləri, bədii ifadə tərzii, fikir arsenalı baxımından yenidir, maraqlıdır, sanballıdır. Güman ki, Vətən müharibəsində(n) qazandığımız Qalibyyət ruhunu daha köklü, daha dərinədən ədəbiyyata hələ bu nəsil yazarlar gətirəcəkdir. Müharibə nəslı...

Hərçənd ki, sual olunur: məgər bizdə «müharibə nəslı» olmayan varmıdır?!

TARİXİ ŞƏXSİYYƏT - TARİXİN ŞƏXSİYYƏTİ: İLHAM ƏLİYEV

Bir az siyasi, bir az metafizik düşüncələr

Kiçilən dünya

Dünya getdikcə kiçilir - bu ifadəni son onilliklərdə çox eşidirik. Elm, texnika inkişaf edir, hərəkət sürəti artır. İnsanlar dünyanın o başı ilə əlaqə yaradıb söhbət edir, bütün dünyanı az qala bir günə dövrə vura bilir. Hər yer yaxında, burda əlinin altındadı az qala. Bir zamanlar çox böyük görünən dünyamız bu gün həqiqətən də kiçilib, ovuc içinə yerləşən smartfona sığışır.

Lakin dünyanı gözümüzdə kiçildən bu inkişafın ilk baxışdan görünməyən tərəfi də var - insanlar da kiçilir, şəxsiyyətlər sürətlə azalır...

Məntiqlə, kiçik dünyanın cılız da adamları olmalıdı. Böyük şəxsiyyətlər bu kiçik dünyada sanki dar bir qəfəsə salınmış kimi görünürlər...

Bəs, görəsən, niyə bu gün bir çox sahələrdə, ələlxüsus dünya siyasəti arenasında böyük şəxsiyyətlər, tarixi şəxsiyyətlər barmaqla sayılacaq qədər az qalıb?

Poetik söz oyunlarını hələlik kənara qoyub, kiçik bir tarixi ekskurs edək...

Proseslərin başlangıcı

Avropada XVII əsrdən başlayaraq vüsət tapan Burjua inqilabları silsiləsi ilk baxışdan sosial zümrələşməyə,

monarxiya quruluşuna, dini düşüncəyə qarşı yönəlmişdilər... Lakin bu yalnız zahiri məqsəd idi. Şəxsən mən bu proseslərin alt qatında daha başqa məqsədlər görürəm. Ta qədim dövrün zümrələr sisteminə baxsaq, görürük ki, tacir və sənətkarlar zümrəsi həmişə hakim nəsillərə və dini təbəqəyə həmişə qibtə ilə baxıb...

Əlbəttə ki, söhbət əsnafdan, tacirlərdən gedir. Yəni sərvət sahiblərindən... Bütün həyatını yalnız maddi sərvət qazanmağa sərf edən bu təbəqələr üçün siyasi stabillik, əmin-amanlıq o qədər də arzuolunan hal deyildi.

Beləcə, yüzilliklər keçdi, yavaş-yavaş siyasi və dini hakimiyyətlər zəifləməyə başladı, əvəzində maddi sərvət amili ön plana çıxdı.

Tacirlər kommersantlara; sələmçilər bankirlərə; əsnaf kapitalistlərə çevrildilər...

Və dini-siyasi hakimiyyətlərə qarşı basqını bir az da artırmağa başladılar. Ən əvvəl dini siyasətdən ayıraraq tək-lədilər və cəmiyyətin idarə olunmasında ofsayd vəziyyətinə saldılar. Avropada və Amerikada bu proses, demək olar ki, XIX əsrin sonlarında başa çatdı.

Bütün mistik-metafizik düşüncələr keçmişin qalığı elan edilib lağa qoyulmağa, tənqid edilməyə, gözdən salınmağa başladı. Monarxiyalar sıxışdırıldı, cəmiyyətlər dinsizləşdirildi, dövlətləri isə maliyyə-sənaye oliqarxiyalarının ön plana çıxartdığı xırda siyasətçilər idarə etməyə başladı.

Praqmatizm və pozitivizmin təntənəsi sanki dünyadakı metafizikaya meydan oxumağa başladı. Yalnız fizika. Yalnız riyaziyyat. Yalnız rəqəmlə ölçülən xeyir-mənfəət. Yalnız rəqəmlə ölçülən inkişaf. Başqa nə varsa puç və lazımsızdır...

Və beləcə, metafizik kökləri olan "Ali Şəxsiyyət" anlayışının aqoniyası başladı.

XX əsr

XX əsrin ortalarında bu prosesə bir qədər fasilə verdi ki, burda da SSRİ amili böyük rol oynayırdı. Sovet quruluşu daxilən nə qədər çürük və ədalətsiz olsa da, onilliklər boyu öz işıqlı ideyaları ilə dünya xalqlarının diqqətini çəkirdi. Kapitalistlərin, bankirlərin diktəsi altında zülüm çəkən milyonlarla sadə insan üçün kapitalistsiz, bankirsiz, sahibkarsız cəmiyyət ideyaları olduqda cazibədar görünürdü. Və bu cazibəni azaltmaq üçün mütləq şəkildə xalqın sevgisini qazanan, toplumların düşüncəsini dəyişə biləcək güclü siyasi liderlərə ehtiyac yaranmışdı. (Əlbəttə ki, millətin nifrət elədiyi hansısa bir bankir, sahibkar çıxıb SSRİ-ni pisləsəydi, camaatın əksinə Sovet ideologiyasına rəğbəti daha da artardı).

Buna görə 50-ci, 60-cı illərdən başlayaraq Qərbdə siyasi hakimiyyətə məhz böyük iradəyə, xarizmaya malik güclü siyasi liderlər gəlməyə başladı. Və yaxud başqa sözlə desək, maliyyə-sənaye oliqarxiyası bu cür güclü şəxsiyyətlərin siyasi arenaya çıxıb yüksəklərə qalxmasına maneçilik törətmədi. Reyqanlar-Tetçerlər pleyadası da məhz həmin illərdə milyonların sevgisini, rəğbətini qazandı, məhz metafizik müstəvidə insanların ürəkləriylə bağ yaradıb, SSRİ təhlükəsini azaltmağa nail oldular... Böyük təbliğat məşını işə salındı, milyonlar sərf edildi.

Nəhayətdə, praqmatik Qərb dünyası idealist dövlət kimi yaranan SSRİ-ni elə praqmatik metodika ilə də məhv elədi... Rəşional dünyada idealizmə yer yoxdu, daha doğrusu, ikinci ideologiyaya. Birincisi isə Maliyyə-sənaye diktaturasına məntiqi cəhətdən haqq qazandıran eqosentrist praqmatizm idi. Vəssalam... Vahid ideya, vahid güc mənbəyi, vahid yanaşma tərzii...

SSRİ dağılandıqdan sonra idealist təhlükə bitdi, Qərbdə güclü iradəli siyasi şəxsiyyətlərə də ehtiyac aradan qalxmağa başladı, maliyyə-sənaye oliqarxiyası yenə bütün idarəçilik iplərini əlində cəmləşdirdi.

Beləcə, gəlib çıxırıq öz dövrümüzdə... XXI əsr başladı.

“AD”ların vahiməsi

XXI əsrə Qərbdə şəxsiyyətsiz siyasət mərhələsi də adlandırmaq olar. Həqiqətən də məhz yeni əsrin ilk onilliyində köhnə dövrdən qalma iradəli güclü siyasi liderlər yavaş-yavaş meydanı tərk elədi. Bundan sonra onlar, hətta başqa ölkələrdə də lider ovuna başladılar.

Qəddafidən, Səddam Hüseynəndən tutmuş, Uqo Çavesə qədər siyasi liderlərə diktator damğası vuruldu, rəngli inqilablar təşkil edildi, kimisi öldürüldü, kimisi başqa yollarla aradan qaldırıldı.

XXI əsr Qərb imperializmi sanki siyasətdəki AD-lara müharibə elan edib. Başı üstündə AD-lar olmayan toplumları istismar etmək, nəzarətdə saxlamaq, əritmək daha asandır.

Qərbin Praqmatik Maliyyə-Sənaye oliqarxiyasına dünya siyasətində cılız şəxsiyyətlər daha çox sərf eləyir. Ona görə də bu istiqamətdə milyonlarla vəsaitlər sərf olunur, fəaliyyət planları həyata keçirilir.

Özlərinin siyasi müstəvilərində buna nail olublar. Diqqət etsək görürük ki, 30-40 il əvvəlki dövrdən fərqli olaraq, Qərbin siyasi liderlərinin çoxunun nəinki şəxsiyyətləri, heç adları da yadımızda qalmır. Bir dəfə istifadə olunan alışıqanlar kimi sürətlə gəlib-gedirlər və bir-birindən də heç o qədər fərqlənmirlər. Müəyyən təbliğatlar vasitəsilə qısa müddətə xalqın rəğbətini qazanırlar, seçkilərdə qalib gəlib siyasi hakimiyyəti ələ alırlar, elə o saat da əks cəbhədən onların diskreditasiyası başlanır, qazandıqları rəğbət nifrətlə dəyişir və növbəti seçkilərdə onların yerini digər “kukla”lar tutur... Köhnələr isə ya unudulur, ya da pis halda məhkəmələrdə, həbslərdə çürüyür... Kuklaoy-nadanlar isə dəyişmir...

Açıq dünya

Son onilliklərdə geniş vüsət alan sosial şəbəkələr də bu işdə öz yerini alıb. Taxtdan düşməli olan siyasi liderlər

əleyhinə kampaniyaların böyük hissəsi bu gün məhz sosial şəbəkələrdə təşkil olunur. Açıq dünya, açıq cəmiyyət, hamının hər kəs barədə açıq fikir deməsi imkanı əslində hansısa absurd “söz azadlığı” məfhumundan daha çox, məhz şəxsiyyətlərin diskriminasiyasına, toplumun gözündən salınmasına xidmət edir.

Qərb cəmiyyətləri özlərində bu sistemi formalaşdırıb, öz siyasətlərini “şəxsiyyətsiz”ləşdirəndən sonra, təbii ki, kənarında, hansısa başqa toplumlarda güclü siyasi liderlərin olması onların ən böyük qıcığına, əsəbinə səbəb olur. Axı bu cür siyasi liderlər onların bütün praqmatik sisteminin əleyhinə gedir...

Yüzdilliklər boyu dünyada gedən bu böyük mübarizədə böyük maliyyə-sənaye oliqarxiyaları güclü siyasi şəxsiyyətlər üzərində qələbə çalmış kimi görünür...

Təbii ki, bu məqamda kimlərsə sual edə bilər ki, bunun nəyi pisdir? Yəni siyasi hakimiyyətin güclü olması ilə maliyyə-sənaye oliqarxiyasının hakimiyyətdə olması arasında nə fərq var ki? Bəlkə elə ikincisi daha yaxşıdır.

Qətiyyə... maliyyə-sənaye oliqarxiyası üçün öz maddi mənfəətindən kənar heç bir məqsəd-məram yoxdur, ola da bilməz. Yəni bu onların ayrılmaz xüsusiyyətidir. Yaxşı maliyyəçi-sənayeçilər əgər UOLL-STRİTT canavarları kimi rəhmsiz qəddar və tamahkar olmasalar, öz sahəsində yüksəklərə gedib çıxıb bilməzlər. Onlar üçün böyük mənada nə xalq, nə insanlıq, nə milli mənafeələr, nə hansısa mənəvi dəyərlər var.

Yalnız və yalnız maddi mənfəət. Eynən praqmatizm filosoflarının şüar elədiyi kimi - dünyada maddi mənfəət gətirməyən istənilən bir işə enerji ayırmaq səfehlikdir. Belə düşüncə sahiblərinin qurduğu cəmiyyət də müasir “istehlak cəmiyyəti”ndən o tərəfə bir şey ola bilməz... Yalnız istehsal və istehlak. Mənəviyyət, vətənpərvərlik, ali ruhani dəyərlər isə cəmiyyəti geri salan amillərdir.

*Vətən yoxdur, dövlət var.
Mənəviyyat yoxdur, qanun var.
Günah yoxdur, cinayət var.
Sevgi yoxdur, nifrət var.*

Toplum şəxsiyyətləri sevə bilməz. Yalnız nifrət edə bilər.

Bəs nəyi sevməlidir? Toplum yalnız istehlak məhsullarını, brendləri sevməlidir, bütün sevgiləri yalnız ora yönəlməlidir. Şəxsiyyətlərə isə yalnız nifrət yönəlməlidir. Çünki bütün şəxsiyyətlər yalnız ziyanverici subyektlərdir. Şəxsiyyətləri ləkələmək, qara yaxmaq, hətta artıq həyatda olmayan şəxsiyyətləri öz pyedestaldan aşırmaq bu dövrün ayrılmaz hissəsinə çevrilib

Ayfon seviməlidir, Heminquey yox.

Mercedes bütələşdirilməlidir, Remark yox.

Çünki Ayfon, Mercedes satılıb milyonlarla gəlir gətirir, Heminquey, Remark isə yox. Onlar sadəcə sevilir. Heç bir mənfəət gətirmədən sevilir. Deməli, o sevgi başqa istehlak məhsullarına yönəlsə, insanların sevgisini bütünlüklə kapitala çevirmək olar...

Özümüzə qayıdaq

Böyük tarixi və siyasi ekskursdan sonra, məhz bu prizmadan Azərbaycanda son illərdə baş verən hadisələrə nəzər yetirək.

Azərbaycanda XXI əsrdəki hakimiyyət Qərbdəki kimi maliyyə-sənaye oliqarxiyalarının yox, məhz güclü iradəli bir siyasi liderin - şəxsiyyətin hakimiyyəti olub. Əvvəl Heydər Əliyev, sonra da İlham Əliyev ölkəyə güclü siyasi iradə ilə rəhbərlik ediblər. Azərbaycanı ağır iqtisadi durumdan çıxarıblar, iqtisadiyyatının yüksəlməsinə, hərbi-sənaye potensialının güclənməsinə nail olublar. Azərbaycan bu gün regionun aparıcı güc mərkəzlərindən biridir. Əlbəttə ki, məhz bu xidmətlərinə görə xalq tərəfindən seviliblər, dəstək qazanıblar.

Əlbəttə, xalqın şəxsiyyətə - iradəli siyasi liderə olan bu sevgisi, bu dəstəyi şəxsiyyətsiz cəmiyyətlərdə çoxlarını narahat edirdi... Bu illər ərzində müxtəlif kənar qüvvələrin təşkilatçılığı ilə çoxlu çirkin kampaniyalar gördük. Lakin xalq öz siyasi liderini dünyanın şəxsiyyətsiz siyasi oyunbazlarının ayağına vermədi. Həmişə dəstək verdi, həmişə arxa-dayaq oldu.

Bu daimi dəstəkdən, bu sevgidən güc alan ölkə başçımız cənab Prezident İlham Əliyev bütün istiqamətlərdə Azərbaycanın daha böyük nailiyyətlər əldə etməsi üçün daha əzmlə çalışırdı. Ən əsas da otuz illik Qarabağ yaramızı sağaltmaq, ölkəmizin ərazi bütövlüyünü bərpa etmək yolunda böyük işlər görülürdü.

Nəhayət, ötən il alovlanan 44 günlük müzəffər Qarabağ savaşı baş tutdu. Qısa bir müddətdə siyasi liderimizin rəhbərliyi altında müharibə meydanında da böyük müvəffəqiyyət əldə olundu, ölkəmizin ərazi bütövlüyü bərpa edildi...

Azərbaycanın son onillikdə iqtisadi yüksəlişinin memarı olan siyasi lider öz adının qarşısına daha bir titül əlavə elədi - Müzəffər Ali Baş Komandan...

Həm də xalqımızın igid oğulları sübut elədi ki, bazar təfəkkürünə köklənmiş pragmatik dünyada yaşasalar da, öz milli mənəvi dəyərlərini - fədakarlığı, şücaəti, vətən yolunda candan keçmək bacarığını hələ də unutmayıblar.

Şükür ki, bizdə "Mən vətəncün neyləmişəm?" sualını verənlər, "Vətən mənimçün neyləyib?" deyərək qışqır-bağır salanlardan daha çoxdu...

Ən əsas da, bütün dünyaya sübut elədik ki, lazım gələndə bir yumruq kimi bir ideya ətrafında, bir siyasi lider ətrafında birləşməyi hələ ki bacarıyıq.

Paralellər

Qonşu ölkələrdə az qala şou-biznes ulduzlarının ali hakimiyyətə gəldiyi bir dövrdə Azərbaycanın başında

xalq tərəfindən sevilən Müzəffər Ali Baş Komandanın dayanması həqiqətən də bizə hədsiz qürur verir.

Lakin bu hal paralel olaraq, şəxsiyyətsiz dünyanın bir çox cılız liderlərinin böyük qibtəsinə, həm də qıcığına səbəb olur. Axı onların heç biri xalqa verdiyi sözə əməl edərək, iqtisadi yüksəlişə nail olması, düşməinə qalib gələrək ölkənin ərazi bütövlüyünü bərpa etməsi və ən əsas da xalqın 30 il sıxılan milli mənliliyini, qürurunu göylərə qaldırması ilə fəxr edə bilməz.

O siyasətçilərin əksəriyyətinin nailiyyəti yalnız qısa zamanda xalqın ümidlərini puça çıxarmaqları və nifrət qazanmaqlarıdır. Və bu nifrət dolu siyasi mühitdə yaşayan o şəxsiyyət(siz)lər öz xalqının sonsuz sevgisini qazanmağa nail olan müzəffər siyasi liderin hətta adını eşidəndə belə, qəzəbdən, paxıllıqdan zəncir çeynəyirlər.

Bəli, fizika hər dəfə metafizikaya qalib gələ bilmir. Praqmatizm hər dəfə uğur gətirmir. Biz Şərq xalqıyıq. Biz sevməyi bacarıyıq. Ali siyasi rəhbərdən tutmuş, sırası insanlara qədər. Bu sevgi nə qədər metafizik, irrasional görünsə də, sevirik.

Əgər ölkə başçımızın ürəyində sonsuz vətən sevgisi olmasaydı, o onilliklər boyu vətənin yüksəlişi, ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi üçün bu qədər can qoymazdı. Eyni zamanda qələbəyə bu qədər ürəkdən sevinməzdi.

Əlbəttə ki, İlham Əliyevin bu qələbəsi və öz xalqının gözündə daha da ucalara qalxması sadəcə qıcıq yaratmır, şübhəsiz ki, bir çox kənar qüvvələrdə rəzil diskriminasiya planlarına start verir. Ələxüsus, əllərində olan medialarda, sosial şəbəkələrin trollar ordusu hazırlanır, ləkələmə planları düşünülür. Bu qarayaxma, şərböhtan kampaniyaları təkə onu yox, bütün xalqımızı hədəf alıb. Buna görə də hazırlıqlı və ehtiyatlı olmalıyıq.

Axı onun varlığı və öz xalqıyla bu cür birlik, bütövlük nümayiş etdirməsi, qələbədən sonra daha da güclənməsi onlara sərf eləmir. Onlara sərf edir ki, bütün ölkələrdə xalqın laqeyd olduğu zəif iradəsiz liderlər hakimiyyətdə

olsun. Belə zəif liderlərin başı üstündə həmin ölkənin maliyyə-sənaye oliqarxiyası durur. Onlarla isə dil tapmaq, öz iradəni yeritmək daha asandır. Çünki ortada vahid Tanrı - maliyyə amili var.

Güclü siyasi lider isə maliyyə-sənaye oliqarxiyasını yalnız öz maddi mənfəətlərinə yox, toplumun rifahına xidmət etməyə məcbur edə bilər.

Amma, məncə, bütün çirkin planlar əvvəl-axır alt-üst olacaq, heç bir nəticə verməyəcək. Çünki sevgi həmişə nifrətə qalib gəlir. Ələlxüsus toplumun sevgisi... Biz vətənimizi, torpağımızı, yurdumuzu sevə bildiyimiz kimi, Şəxsiyyətlərimizi də sevə bilirik. Bir çox "müasir" xalqların qıçığına səbəb olsa da, şükür ki, bu milli-mənəvi keyfiyyəti hələ də qoruyub saxlaya bilirik.

Bu il onun ad günüdür. Bir ay sonra Müzəffər Ali Baş Komandanımızın altmış yaş tamam olur.

Təbii ki, ona çoxsaylı təbriklər ünvanlanacaq, xoş sözlər deyiləcək, haqqında yazılar yazılacaq.

Ancaq öz yubileyinə ən böyük təbriki, ən böyük hədiyyəni o özü edib - heç bir təbrik, heç bir hədiyyə onun adının qarşısına əlavə olunan "Müzəffər Ali Baş Komandan" kəlməsini əvəz edə bilməz... Bu qələbədir onun ən böyük hədiyyəsi. Həm özünə, həm də bütün xalqımıza...

Amma bu hələ son deyil... Əminəm ki, onun xalqla bu birliyi həmişə davam edəcək, bütün sınaqlardan çıxacaq və bizi yeni nailiyyətlərə, yeni qələbələrə doğru aparacaq... Yolumuz ucalıqlardır. Sevgi ilə, səbrlə, əzmlə və ən əsas da dəmir iradə ilə...

Çingiz ABDULLAYEV
Xalq yazıçısı

KÖRPƏ VƏ KÜRƏN PİŞİK BALASI

Hekayə

Gözəl günlər idi. Həmişəki südlü sıyıqla qarnını doyurandan sonra yuxuya getmək necə də ləzzət edirdi. Adətən onu anası özü yedirirdi. O, hər dəfə ağzına qoyulan qaşığı dolusu sıyığı ləzzətlə udub növbəti qaşığı üçün ağzını açanaqək anası səbirlə gözləyirdi.

Sonra onu qucaqlarına alıb yataq otağına aparırdılar. Orada paltarını dəyişirdilər. Adətən təzə pampers də geyindirirdilər. Bu duyğuya da artıq vərdiş eləmişdi: bədənini səhərə yaxın islanacaq hansısa sərin yarıkağız bir suçəkən parçaya bələyirlər... Bəzən hətta həmişəkindən tez isladırđı.

Belə olanda o da həmişəkindən tez oyanır və zığıldamağa başlayırdı. Yox, o, adətən qışqırđb kimisə oyatmağa can atmırdı, ancaq sakitcə zığıldayır, sanki astaca anasını köməyə çağırırdı. Anası, demək olar ki, dərhal oyanırdı və onun qayğıkeş əlləri oğlunu beşikdən götürüb öz çarpayısında yanına uzadırdı ki, artıq islanmış bələyini - pampersini dəyişsin.

O, adətən səhərlər saat yeddiyə az qalmış oyanırdı. Yanındakı çarpayıda yatan anasının təkçə ətrini, hətta aralıdan belə hiss etmək necə də böyük xoşbəxtlik idi! Səhərlər anasının onu qucağına alıb paltarını dəyişdirməyə başlaması isə... Bax, bu, ayrıca bir doğmalığı və səadət duyğusu yaradırdı. Bu sevimli qoxu ona doğma idi. Əvvəllər anası onu sinəsinə sıxır, dö-

şünü mehribanlıqla onun ağzına salır, isti əli ilə onun hələ təzəcə dənzərəm yumşaq saçını sığallayırdı. O da bu əziz varlıqdan - anasının döşündən pompuş əlləri ilə möhkəm yapışıb acgözlüklə və ləzzətlə əmirdi. O, südün ətrini hələ unutmamışdı. Kimsə anasına demişdi ki, bir yaşından sonra əmizdirmək elə də vacib deyil. Ona görə də sıyığa keçmişdilər. Ancaq əmirdiyi südün iyi uzun müddət yadında qalmışdı və anası hər dəfə onu qucağına alanda özündən asılı olma-yaraq bu qədər sevdiyi o gözəl məlhəmin çeşməsinə yenə də tapmaq üçün anasının döşlərinə tərəf dartırdı.

Bəzən gecələr o, başqa bir adamın xorultusunu eşidirdi. Anası həmin adamı ona göstərir və gülümsəyərək deyirdi: «Ata...». Ata anası ilə yanaşı yatırdı. Hərdən onun da səsi gəlir və bu səs hansısa işlək bir maşının çıxardığı xırıltılı küyə bənzəyirdi. Ata danışanda körpə tanış ahəngi eşidərək sanki donub qalırdı. Bu səs ona hələ anasının bətnində olan vaxtlardan tanış idi. Anasının səsinə nisbətən daha kobud və daha xırıltılı olan bu ikinci səs o doğulandan sonra da həmişə yanında idi. Ata evə adətən axşamlar gəlirdi. İri əllərini balaca qollarının altına ehtiyatla salıb onu qucağına götürür, başının üstünə qaldırır, hərdən hətta atıb-tuturdu da... Ondan ayrı cür qoxu gəlirdi. Atanın ətri başqa idi.

Körpə yavaş-yavaş bu qoxuya da alışdı. Ata onu görəndə tez-tez gülümsəyirdi, hərdən yenə də qucağına alır, atıb-tuturdu. Güclü ata əllərinin onu qucağına alıb başının üstünə - hamıdan və hər şeydən yuxarıya qaldırması körpənin çox xoşuna gəlirdi. Ata tez-tez üzünü ona tutub gülürdü. O, ucaboy və yarasıqlı idi. Körpə artıq yeriməyə başlayanda onu başqa

adamlardan seçməyə başlamışdı. Onu dərhal tanıyır və yanına yüyürüb dizlərini qucaqlayırdı. Körpənin bu ucaboy, güclü adamdan xoşu gəlirdi. «Ana»dan dərhal sonra öyrəndiyi ilk söz olan «ata» sözündən də xoşu gəlirdi. Ümumiyyətlə, onu ovuclarının içində saxlayan bu iki böyük adamı çox istəyirdi. Körpə ağlayanda o dəqiqə özlərini onun üstünə atırdılar. Bələyini isladan kimi təzələyirdilər. Ona balaca qabda su verir, içib qurtaranadək gözlərini ondan çəkmirdilər.

Əlbəttə, əsas şəxs ana idi. Bəzən səhərlər valideynləri çarpayıda yanaşı uzananda anası onu da qucağına alıb ikisinin arasına uzadırdı. Bu, ayrıca bir ləzzət idi və körpə bundan çox xoşhal olurdu. Onlar bəzən nə barədəsə danışır, deyib-gülür, zarafatlaşırdılar. Və onu da növbə ilə qucaqlayırdılar. O isə heç də tamamilə anlaya bilmədiyi bir duyğu dənizində üzürmüş kimi uzanır, gülümsəyir, özünü olduqca xoşbəxt hiss edirdi. Sanki həm də hiss edirdi ki, ana və ata onun çox etibarlı qoruyucularıdır...

Ancaq balaca pişik balası hamıdan, hər şeydən çox xoşuna gəlirdi. Pişik balası bu evə onunla, demək olar ki, eyni vaxtda gəlmişdi. Bu balaca kürən körpədən daha sürətlə böyüyürdü. Hələ bu harasıdır! Kürən öz rəqibini diqqətlə izləyirdi. Körpəyə pişik balasından çox diqqət göstərirdilər ki, bu da kürəni əsəbiləşdirirdi. Bəzən o, hətta həmişəkindən bərk miyoldayırdı ki, ona da diqqət yetirsinlər. Amma bütün bunlara baxmayaraq, o, tez-tez körpənin yanında uzanır və özünü sıgallaması üçün ona şərait yaradırdı. Kürən ağıllı pişik idi və getdikcə başa düşürdü ki, bu evdə əsas şəxs hələ, demək olar ki, danışa bilməyən, ilk vaxtlar yalnız öz beşiyində uzanıb aydın

olmayan səslər çıxaran bu müəmmalı körpə olacaq.

Ancaq körpə beşikdə çox qalmadı. O, qalxdı və əvvəlcə kürən pişik balası ilə birlikdə sürünməyə başladı. Bir qədər sonra iməklədi, daha sonra isə ehtiyatla, yığıla-dura yeriməyi də öyrəndi. Bəli, düzdür, körpə hərdən yığılırdı da, hətta hərdən kürən də onu yüngülcə itələməyə ürək eləyirdi. Amma körpə inadkarlıqla yeriməyə can atırdı və tezliklə yalın ayaqlarını şappıldada-şappıldada, xoşbəxtcəsinə gülə-gülə otaqlarda qaçmağa başladı. Artıq yekəlmış kürən də körpənin dalınca tənbel-tənbel gəzir, onu gözdən qoymur, gah nədənsə qoruyur, gah da ona qoşulub şənlənirdi. Ancaq körpə heç vaxt pişiyin yeməyinə toxunmurdu. Bu isə ən vacib məsələ idi. Ona görə də onların dostluğu getdikcə möhkəmlənirdi. Bəlkə də, dostluğun əsas şərti elə bu idi - başqasının malına kəm baxmamaq!

Hərdən hansısa başqa qadın da gəlirdi. O, olmanın dərəcədə anaya oxşayırdı. Körpə bunun səbəbini anlaya bilmirdi. O da təxminən eyni cür ətir saçırdı. Ananın kimi mehriban, qayğıkeş əlləri vardı. Ancaq o, ana deyildi, başqa qadın idi. Körpə eşidirdi ki, anası bu qadını elə həmin gözəl adla çağıraraq ona «ana» deyir. Başa düşə bilmirdi ki, bir evdə iki “ana” necə ola bilər?! Ancaq onun özünə həmişə deyirdilər ki, bu nənədir. Bəzən o gələndə “Nənə gəldi!” deyərək körpəni muştuluqlayırdılar. Körpə də kimisə başqa adamı “ana” deyərək çağırmaqdan israrla imtina edərək məmnuniyyətlə “nənə” deməyə cəhd edirdi.

Bəzən gecələr körpənin təzə çarpayısının yanında kürən üçün balaca boşqabda süd qoyurdular. Yaxşı ki, körpənin heyvanlara qarşı allergiyası yox idi. Onlar ikisi də - körpə də, kürən də qarnı tox, qayğı

ilə çimizdirilmiş, tərtemiz və xoşbəxt halda yuxuya gedirdilər.

...Partlayış gecə baş verdi. O qədər gözlənilməz və güclü idi ki... Körpə oyandı. Əvvəlcə onu kimin və niyə oyatdığını anlamayaraq bir neçə saniyə susdu. Sonra əlini qabağa uzatdı. Çarpayısının üstünə həmişə çəkilən tor yox idi. buna təəccübləndi: axı anası toru çəkməyi heç vaxt unutmazdı. O, yenə də nəsə qışqırıqlar və möhkəm gurultu eşitdi. Üşüməyə başladı. Yorğança üstündən sürüşüb düşmüşdü və maraqlı idi ki, heç kim gəlib onun üstünə örtmürdü. O, bərkdən ağlamağa başladı. Haradasa tanımadığı adamlar qışqırırdılar. Körpə başını qaldırdı və soyuqdan titrədiyini hiss edərək qərara aldı ki, çarpayından sürüşüb düşsün. Həmişəki kimi dalın-dalın sürünməyə başladı ki, yıxılmasın. Əlini adətən ana yatan və ata xoruldayan çarpayıya uzatdı. Ancaq ora bir topa daş tökülmüşdü. Körpə başa düşmürdü ki, ana niyə yoxdur. Ancaq daş topasına ilişəndə öz pişiyi yadına düşdü. Geri dönüb həmişə kürən uzanan tərəfə qaçdı. Kürən körpəni bərkdən miyoldayaraq qarşılıdı. Boşqab çevrilmiş, pişik balası böyrü üstə yıxılmışdı. Körpə aşağı əyilib yumşaq, pompuş əli ilə dostuna toxundu. Kürən hərəkətsiz uzanmışdı. Heç tərpanmədi də. Bu, körpənin xətrinə dəydi.

O, dostunu daha bərk silkələyərək onu oyatmağa çalışdı. Ancaq dostu susurdu.

Yaxınlıqda bayaqki kimi adamlar qışqırırdılar. Körpə heç cür başa düşə bilmirdi ki, onun valideynləri hara yoxa çıxıblar və kürən dostu ona niyə cavab vermir. Elə bu vaxt kimsə körpəni qucağına aldı. Kimsə onu adyala bükdü.

- Oradakıların hamısı ölüb! - tanımadığı bir səs

qışqırdı. - Qonşu otaqda heç kim yoxdur.

Naməlum adam yəqin ki, həyəcandan körpəni möhkəmcə sinəsinə sıxdı. Körpə ağrıdan bərkdən ağlamağa başladı. O, hələ də başa düşmürdü ki, onun kürən dostu niyə bu qədər bərk yatıb. O, hələ bilmirdi ki, bu gün onun həyatı “qədər” və “sonra” adlanacaq iki hissəyə bölünüb və bu partlayışla eyni vaxtda yoxa çıxan xoşbəxtliyi daş topasının altında qalan anası və atası kimi artıq keçmişdə “qədər”də qalıb. O, bunu bilə bilməzdi. Ancaq o üşüyürdü və çox narahat idi. Ona görə də səsini kəsmir, ucadan qışqıraraq ağlayırdı...

AzərTAC-ın məlumatı:

- Dünən gecə Gəncə şəhəri atəşə tutulub. Dinc əhali arasında xeyli ölən və yaralanan var...

ƏSGƏRİNDƏN GENERALINA KİMİ

“Müharibə gündəliyi”ndən

Hər müharibənin istəyərək və ya istəməyərək-dən doğru olmayan yönləri də ola bilər. Lap eyni zamanda gözəl və şərəfli anlar kimi xatırladığımız zamanlar, insanlar, qərarlar kimi. Amma zəfərə aparan müharibədə bütün yanlışları kənara qoymaq olar. Çünki zəfər keçmişin səhvlərindən nəticə çıxarmaqdan, illərin əziyyətindən, alın tərindən sonra sənin olur. Həm də zəfər qazanmadınsa, ictimai formada onun haqqında ancaq gözəl şeylər danışmaq daha uyğundur. Gözəlliyi daha da gözəlləşdirmək...

Əsgərimizdən generalımıza kimi... Fövqəladə vəziyyətlər fəvqəladə qərarlar tələb edir. Elə götürək bəzi generallarımızı. Xalqa, orduya öz hərəkətilə ruh yüksəkliyi verən, onu özündən olduğuna hiss etdirən, mərdliyi ilə qarşısındakını utandıran...

Polad Həşimovun şəhadətilə xalqı öz ruhuna qaytarması kimi... Sözümlərin canı, şahidi olduğum, daha doğrusu, təəccübləndirən olay. Təəccüb dedik-sə, mənim inamsızlığımı... Daha doğrusu, bu qədərini gözləməyirdim.

Batalyondan müəyyən texniki və bizdən asılı olmayan səbəblərdən ayrı düşmüşdük. Heyəti Şuşa ətrafı yüksəkliklərə aparıb yerləşdirməliyəm. Batalyonumuzun bölmələrinin olduğu yerə. Ora necə getməyimiz haqqında növbəti gündəlik yazılarımda geniş bəhs edəcəm. Amma indi haqqında yazacağım məsələdə məqsədim başqadır. Hə, məni təəccübləndirən olay, şahidlik.

Xocalının cəmi bir neçə kəndi bizdədir. Elə Şuşanın azad olunması da cəmi bu bir neçə kəndin azadlığından və onun qorunmasından keçir. Ordu ermənilərin içinə iynə kimi daxil olub. Kiçik məsafədən şimal istiqamətdə(Xankəndi və ətrafı) ermənilər, şərqdə ermənilər, qərbdə(Şuşanın kəndləri və Şuşa) da ermənilər. Düşmən içində yarımadaadasan. Yalnız çətin və təhlükəli vəziyyətdə cənubdan (Hadrut tərəfdən) ordu dəstək ala bilər ki, o da palçıqlı, yüksək cığır yollar. Həmçinin o yollar da düşmən artilleriyası ilə müntəzəm vurulur. Bir növ xəritə ilə baxsaq, sanki mühasirədəyik. Üç tərəfin düşməndirsə, arxa hissə vurulursa, zətən başqa ad demək də mümkün deyil. Amma ordunun mühasirə içində mühasirə yaradacağı taktikasını sezməmək də mümkün deyil. Yəni Şuşanın mühasirəsi. Mühasirə içində düşməni mühasirəyə almaq. Prezidentin səfərləri zamanı Xocalının cəmi bir neçə kəndinin üzərində dayanması, Şuşanın azad edilməsi, müharibənin qələbə ilə bitməsində bu kəndlərin rolunu xüsusi vurğulması heç də təsadüfi deyil. Nə isə, birtəhər heyəti Xocalı kəndlərinə doğru apara bildik. Minamyot, top mərmilərinin atışından sonra yaranan hərəkətsizliyimizdən istifadə edərək ara-sıra döş cibimdən bloknotu çıxarıb kiçik qeydlər yazıram.

Mədətkənd tərəfdə meşə ərazisində artilleriyamızın mövqeləri yerləşir. Eyni zamanda bir qismi Çanaqqı kəndində. İşlərini görürlər, yəni döşüürlər düşmən mövqelərinə. Bəzi yerləri, yolları keçərkən düşmən qarşısında açıqlığa çıxırsan ki, bir başa hədəfsən. Düşmən də ardıcıl minamyot, toplarla, raketlərlə həmin əraziləri vurur. Bəzən partlamamış elə mərmilər görürük ki, özümüzdən böyük. Vallah, heç başım çıxmır nə mərmisidi. Məgər o boyda mərmi görmüşəm indiyə kimi?!

Bu qədər ordunu daha doğrusu, könüllü, səfərbərliyi, eyni zamanda daimi heyəti Xocalı, Şuşa ətrafına yığmaqlarından öz düşüncəmlə analizim bu oldu ki, azad olunmuş kəndlərin yenidən əl dəyişməməsi, canlı qüvvə çoxluğuyla düşməndə vahimə yaratmaq və bu hərbi hissələrlə düşməni oyalamaq, həm də əsas hücumun hardan olacağından yayındırmaqdır.

Çanaqqını da keçdik. Xeyli yoldan sonra tapşırıqları yerə getməkçün artıq istiqaməti bilmirəm. Elə bir duman var ki, az qala bir metr önünü görə bilmirsən. Belə bir vəziyyətdə yuxarı komandanlıqdan kimdənsə dəqiq istiqaməti öyrənmək istəyirəm. Heyəti daha təhlükəsiz və sağ-salamat apara bilmək üçün.

Başqa hərbi hissənin zabitilə belə durumda rastlaşırıq. Deyir, general Kazımov Vasif burdadır. Yaxınlaş, sənə istiqamət versin, tapşırıq versin.

Baxdım, ətrafa mərmilər düşür (top, minamyot, bəzənsə raket mərmiləri), ardıcıl partlayışlar. Dedim, ağına gələnə danışma, Xocalı kəndində, yarımada vəziyyətində, mərmilər altında general burda nə gəzər? Yalan nə deyim, görməsəm inanmazdım.

Yaxınlaşdım, doğrudan general-mayor Kazımov. Hərbi zirehli maşın "səhra pişiyi"nin yanında öz tapşırıqlarını verir.

Düzünü desəm, sevindim... Adama elə qürur hissi gəlir ki, sənənin generalın ön xətdə, döyüş bölgəsindədir. Bəzən bir jest belə orduda xalqda elə ruh yüksəkliyi yaradar ki, onu heç nə əvəz etməz. İstiqaməti və s. başa saldı, tapşırırdı. General jestləri, qərarları önəmlidir. Bəzən zamanında lazım olan məkanda olmaq hansısa qələbənin kilid açarıdır. Onun elə orda olması ən gözəl jest idi. Ən azından, bizim üçün. Elə müharibə üçün də...

POEZİYA: ŞEİRLƏR VƏ POEMALAR

Nəriman HƏSƏNZADƏ

«ZƏFƏR YOLU»

Lirik poema

*«Burada səhvə yol verilə bilməzdi.
Çünki bu, tarixi məsuliyyətdi...»*

İlham Əliyev

I

Şuşa yolu, Zəfər yolu,
Otuz illik səfər yolu!
Cənab Ali Baş Komandan,
Səfərdəsən sən o vaxtdan.
İstidə,
Boranda,
qarda,

Uzaq-yaxın o yollarda!
Yol içindən yol seçirsən,
Keçilməz yollar keçirsən, -
Fikrin-zehnin yollarını,
44 günün yollarını.

II

Şuşa yolu, Zəfər yolu
Sevinc yolu, məhşər yolu.

Solum səhra, sağım səhra,
yarı Qarabağım, səhra!
Dünyanın sonu buydumu,
mən gördüyüm yuxuydumu?!
Uçan körpü, yanan meşə,
ərşə çəkir, məni ərşə!
Kırəmidli bir binadan,
qalan nədir?
Uçuq eyvan,
Sökülmüş tənha bir divar.
apar-apardı, sök, apar!
Yerində bir şey qalmasın,
söyüş, ya giley qalmasın.
Erməninin əl işidi,
nəsil-nəsil vərdişidi.
Avtoqraf! -
öz xətti, adı,
Şuşada bayquş uladı.

III

Cənab Ali Baş Komandan,
piyada keçdin o yolu.
İlham pərisi Mehriban,
Yanında, keçdin o yolu.
O bayquşlar ulaşıanda,
Səhrada keçdin o yolu.
Mərd əsgər, qalib Sərkərdə,
davada keçdin o yolu.
Gəldi qardaşın Ərdoğan,
qovğada keçdin o yolu.
Əvvəl də keçdin o yolu,
Sonra da keçdin o yolu!

IV

Salam Şuşa, salam Vaqif!
Ulu öndər, bir də salam!
Abidənin önündəyəm,
heykəl kimi dayanmışam.
Çiçək bilib sevinirik,
üstümüzə yağan qarı.
Ulu öndər alqışlayır,
Gətirdiyi qonaqları, -
Dağlardı dərdi-qəmi,
bu duman kimi, çən kimi.
Uşaq kimi sevinərdi
o, bir şair görən kimi.
İlham orda, aramızda,
İyirmi bir yaşındaydı,
Şuşanın yaddaşındaydı.
Zərifə xanım - anası,
Ulu öndərin əzizi.
O da orda qar altında
Dinləyirdi şeirimizi.
İlk dəfəydi tanıyırdı o da məni.
Elə bildim anam gəlib.
bacım gəlib,
alqışlayır orda məni.
İlahi, nə ulu öndər,
nə o günlər?!
Hər anı bir tarix imiş.
Vaxt Zərifə xanımı da
qayb elədi,
türklər demiş.

- Əlli doqquz yaşındayam! -
 Bunu Ali Baş Komandan
 özü dedi.
 Ulu öndər o zaman da
 həmin yaşın içindəydi.

Bu tarixdi, həqiqətdi.
 Təsadüf də,
 eşitmişəm zərurətdi.
 Demək, bu da dərkedilməz
 bir hikmətdi.
 Demək, bu əlli doqquz da,
 o birinin əvəziydi.
 Atasının nəfəsiydi.
 Bir kitabın o iki
 səhifəsiydi.
 Bir dağın da
 İki qarlı zirvəsiydi.
 Bu, qəhrəman bir millətə,
 Azərbaycan, sənə şanlı töhfəsiydi.
 Demək, gələn, gəlməliydi.
 O Haqqa yüksəlməliydi.
 Qoşun çəkib açmalıydı.
 Bizim Zəfər yolumuzu.
 Tarix təqdim etməliydi,
 əsrimizə, -
 İlham adlı oğlumuzu.

V

Salam Şuşa, Cıdır düzü!
 Yer üzünün cənnət üzü!
 Yerin göylərə tutduğu

dağlarda Meydan güzgüsü!
Mən burdan çağırısam səni,
eşidər dünya səsimi.
Yellər burdan tez aparar,
ulduza - Aya səsimi.
Sıx meşələr,
Uçqun qayalar, dərələr.
Dağətəyi enən cığır,
yer üzünün sonunamı
gedib çıxır?
Salam İsa bulağımız!
Səndə olub, sən susanda,
Həmişə bir qulağımız.
“Xarıbülbül”, “Xarıbülbül”!
nə bu rəngdə çiçək gördüm,
nə bir yerdə bu adda Gül!
“Xarıbülbül” - mehmanxana!
Aç orda, aç pəncərəni.
Hər saati bir ömürdü,
dağlardan nəfəs alana,
təbiət çağırır səni!
Ən gözəl seyranahımdı,
Ən gözəl tamaşam mənim!
Mədəniyyət paytaxtımdı
Şuşam mənim!

VI

Sən mənim könül aləmin,
muğamım-sazımsan, Şuşa!
Zirvədə qarlı qışımsan,
dərədə yazımsan, Şuşa!

Yerlər geniş, göylər təmiz,
ətəyin güllü süfrəmiz.
Burda Gəncə, orda Təbriz,
Kürüm, Arazımsan, Şuşa!

Yağan leysandı, gürşaddı,
Pənah xanın ruhu şaddı.
Gedən getdi, qalan qaldı
Sən alın yazımsan, Şuşa!

VII

Əsgər gördüm, gümrahıydı,
dünən, Şuşa yollarında.
Zəfər yolu dediyimiz
həmən Şuşa yollarında,
bu gün - Şuşa şəhərində.
Axşamın da, səhərin də
bu yerlərdə sahibi var,
yiyəsi var.
Düşmənin yüz hiyləsi var,
yüzbiri də xəyanətdi.
Bu torpağın hər qarışı
Şəhidlərdən əmanətdi.
Əmanətdi,
Əmanətdi.

Bakı, 13.09.2021

ŞƏHİD ƏTRİ

Poema

Proloq

Gəl, aç yaxasını misralarımın,
“Qələbə” sözünü qoxla doyunca.
Zəfər təbəssümü bayrağım üstədən
Bu gün əl eyləyir vətən boyunca.

Zəfər köynəyini geyib əyninə
Otuz il alnımı üşüdən yollar.
Bu payız vətənin könlünü alıb
Şuşanın alnından öpən oğullar.

Bir misra Natəvan, bir misra Vaqif,
Silir göz yaşını “Cıdır düzü”ndə.
Haqqın şərəfinə tonqal çatıbdı
Tanrı mələkləri göyün üzündə.

Hünər qoxuludur dağlar, dərələr,
Şəhid ətri gəlir qayadan, daşdan.
Ey ulu qeyrətim, gözlərin aydın,
Üzüağ çıxmısan bu son savaşdan!

Şuşa bələnibdi Şuşa ətrinə,
Arzu yollarında sökülübdü dan.
Səni salamlayır vətən torpağı,
Qələbə müjdəsi verən Komandan!

***

Yuxusuz-yuxusuz gecələrimi
Səngər dodağınla içmişəm, Vətən.
Alın yazısını öz əllərimlə
Ömrünə-gününə biçmişəm, Vətən.

Sarıdım yarımdan axan qanımla
Torpaq yarasını, daş yarasını.
Götür bu sevgimlə sarı, sən Allah,
Körpə yanaqlarda yaş yarasını.

Gümüşü nəğmədi ağca suların,
Bir ömür səs olub ona qarışım.
Sənin daşların da çiçəkmiş, demə,
Kəpənək-kəpənək qonur baxışım.

Bu can qurbanındır, canımın canı,
Təzədən doğulmaq istəyir ürək.
Şah İsmayıl duran sərhədlərində
Ömür kirpik-kirpik asılsın gərək.

Bu gün səngərlərin sinəsi üstə
Üçrəngli bayrağın eşqi ələdir.
Oğul qoxusuna, şəhid ətrinə
Yaralı torpağın ömrü bələdir.

Hopub Qarabağa Vətən həniri,
Üzü gülümsəyir torpağın, daşın.
Silaha sarılan yurd oğulları,
Tozunu alıbdir ulu yaddaşın.

Qarabağ ətirli arzum çin olub,
Vətən əsgərinin qolları üstə.

Eşqim ümid-ümid çiçəkləyibdi,
Qələbə gününün yolları üstə.

Ömrünə ağatlı bir gün yol gəlib,
Çiçəyi çırtlamış bu günə bir bax.
Hər əsgər ürəyi güzgüdür, Vətən,
Səngərdən asılmış güzgünə bir bax.

1

Qeyrət ətirlidir qartal baxışın,
Öpür yarasını torpağın, daşın.
Keçdiyin yol kimi uludur yasın,
Şuşanı Vətənə döndərən oğul!

Həsətli gözlərə ümid sərmisən,
Qəmli könüllərdən dərdi dərmisən.
Şəhid arzulara salam vermisən,
Şuşanı Vətənə döndərən oğul!

Sərkərdə əmrini bayraq elədin,
Qeyrəti ömrünə yaraq elədin.
Hünər kitabını varaq elədin,
Şuşanı Vətənə döndərən oğul!

Şəhidlik qoxuyur döyüş yolları,
Zəfər soraqlıdır dönüş yolları.
Şuşaya qovuşdu görüş yolları,
Şuşanı Vətənə döndərən oğul!

Baxışından yağan bu od, bu hənir,
Düşmənin başına daş kimi enir.
Ali Baş Komandan sənə güvənir,
Şuşanı Vətənə döndərən oğul!

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Torpağın bir ovuc isindi, Vətən.
Bir çopur daşında qan çiçəklədi,
Yaddaşın bir yarpaq diksindi, Vətən.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Bir alın yazısı torpağa düşdü.
Qorqud qopuzunda əridi bir tel,
Səngərdə bir əsgər yeri uşudü.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Şəhid ətri gəldi «oğul» sözündən.
Göy üzü əyildi bir ana kimi,
Böyük bir hünərin öpdü gözündən.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Yaddaşı kişnədi ulu yaddaşın.
Oğul cəsarəti, oğul hünəri
Keçdi köynəyindən torpağın, daşın.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Yıxıldı torpağa bir döyüş yolu.
Dişini-dişinə sıxıbdır qisas,
Zəfər yollarının gözləri dolub.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Hünərvər ömrünün yolları döndü.
Səsini kəsməyə Səhl Sumbatın, -
Babəkin kəsilməmiş qolları döndü.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Torpağın bir boy da ucaldı, Vətən.
Bir ana dilində "oğul" kəlməsi
Sənin yaşın qədər qocaldı, Vətən.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Yenə varaqlandı hünər kitabı.
Döyüş nəğmələri çıxıb yollara,
Qarışib yuxusu dözümlün, tabın.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Bir döyüş nəğməsi söndü dodaqda.
Bir haray əlini açıb göylərə,
Dolaşır hələ də dərədə, dağda.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Köksündə güllələr alışdı köz-köz.
Bir ata ürəyi çat verdi sanki,
Bir ana dilində çilikləndi söz.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Yudu yollarımı güllə yağışı.
Hünərvər döyüşçü cəsarətindən,
Çiçəklədi yurdun ulu yaddaşı.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Dağlarda qeyrətin şimşəyi çaxdı.
Gün doğdu alnına qəhrəmanlığın,
Hünər səngər-səngər torpağa yağdı.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Yenə qanad açdı bir şəhid adı.
Güllə yağışında bir döyüşçünün
Əbədi bir döyüş yolu başladı.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Döyüş nəğməsinə bələndi çöllər.
Mübarək şəhidlik ətrini yaydı,
Torpağın alından öpdükcə yellər.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Böyük hünərinin sorağı döndü.
Keçdi qapısından ölümsüzlüyün,
Əlində şəhidlik bayrağı döndü.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Qaraltdı ömrünü qarı düşmənin.
Hər cəsur əsgərin addım səsindən,
Səngərdə çatlayır bağı düşmənin.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Bir qarış torpağın səbri üşüyür.
Tanrı dərgahında duran şəhidin,
Hələ qazılmamış qəbri üşüyür.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Səngərə sığmadı hünərin sözü.
Qələbə günləri yaxındır deyə,
Dikilib yollara ümidin gözü.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Torpağı isitdi qeyrətin səsi.
Baxıb cürətinə ər oğlu ər
Heyrətdən ucaldı heyrətin səsi.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Qisas zəngi çaldı köksündə ürək.
Tarixə bir hünər tarixi yazdı,
Heyrətdən qaşını çatıbdır fələk.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Hünərin, cürətin gözləri gülür.
Yağır şəhidliyin qeyrət işığı,
Dağların qımışır, düzlərin gülür.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Gün kimi parladı döyüşçü andı.
Böyük Qələbənin yolları üstə,
Ümidin, inamın işığı yandı.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Şəhidlik andını bağrına basdı.
Döyüş meydanında ürək qanı ilə
Sənə sevgisini torpağa yazdı.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən bu gün,
Ümid əllərini çırpdı dizinə.
Damarı kəsildi cığırın, yolun,
Sanki qan çiləndi bəxt dənizinə.

Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Qol-boyun olubdur torpaqla, daşla.
Bir oğlun əbədi döyüşlərdədir,
Onun hünərini durub qarşıla.

EPILOQ

Qurbanam bu şəhid ətirli yurda,
Boyuna yaraşır şən da, qürur da.
Ölümün boğazı quruyub burda,
Cənnətə yol gedən ulu köçəm mən,
İki min yeddi yüz səksən üçəm mən!

Əyil, bu torpağı bir misra qoxla,
Həsərin, kədərini gözünü oxla.
Toxun bu sevincə, əlinlə yoxla,
Savaş meydanında onu içən - mən,
İki min yeddi yüz səksən üçəm mən!

Oxu alınımdayı şəhli yazını,
Nakam arzuların dur, çək nazını.
Torpaq, bu sevgimin aç yaxasını,
Kaş sənün könlündən bir də keçəm mən,
İki min yeddi yüz səksən üçəm mən!

Vətən, şəhidgözlü dərdim mübarək,
Şəhadət bağından dərdim, mübarək!
Torpağın üstünə sərdim, mübarək!
Alınmış qisasam, ulu öcəm mən,
İki min yeddi yüz səksən üçəm mən!

ZƏFƏR NƏĞMƏLƏRİ

Lirik poemadan parçalar

Hər gün qulağımı bir səs oxşayır,
Könlümə yüz boya çəkən çağırır.
Ruhunu vətənin ruhuna qatan,
Canını bayrağa bükən çağırır.

Sevinir hər çiçək, hər yarpaq, hər gül,
Bu qaya səsləyir, o dağ çağırır.
Murovdan o üzə süzür xəyalım,
Bütün varlığıyla torpaq çağırır.

Qisas deyib durub gör neçə ildi,
Məzarı dağılan ruhlar çağırır.
Aparır qan izi üzü Şuşaya,
Didilmiş bədənlər, başlar çağırır.

Ağrı-ağrı kəsir ağrılarım da,
Gözlərdə çırtlayan yaşlar çağırır.
O daş yaddaşına qurban olduğum,
Dərələr əl edir, daşlar çağırır.

Səngərdən səngərə qonur quş kimi,
Müzəffər ordunun qalib əsgəri.
Başının üstündə üçrəngli bayraq,
Yıxır sərhədləri, aşır sədləri.

İnsantək dil açır hər cığır, hər iz,
Cəngi haraylayır, Segah çağırır.
Get, sənə, igidim, uğurlar olsun,
Səni o müqəddəs səhər çağırır...

***

Xeyir-dua ver, ana,
Yetişdi qisas anı.
Tökməyə düşmən qanın,
Qarabağa gedirəm.

Gözləməkdən usandıq,
Ta keçsin bu üzüntü...
Haqqın əlindən tutub,
Qarabağa gedirəm.

Yurdum yuxuma girir,
Qisas deyib səsləyir.
Cihad bizi gözləyir,
Qarabağa gedirəm.

Füzuli, Ağdam, Laçın,
Şuşa yolmasın saçın.
Çək dumandan çalmanı,
Qarabağa gedirəm.

Ordum yenilməz, mətin,
Dünya görsün qüdrətin.
Qana qandı niyyətim,
Qarabağa gedirəm.

Bu son döyüş, son dava...
Qarabağ alınacaq!
Dünya türkün olubdu,
Yenə "türkün olacaq" ...
Xeyir-dua ver, Ana,
Qarabağa gedirəm!..

***

Ağır istehkamları,
Yarıb keçir ordumuz.
Düşməni biçib yerə
Sərib keçir ordumuz.

Dronlar ölüm hökmü
Oxuyur göydən yerə.
Canına qorxu düşür,
Ürəyinə vəlvələ.

Atıb qaçır hər şeyi
Silah-sursat., texnika...
Meydanda düşüb qalır
Boş cəsarət, boş papaq...

Bir atışla Bayrakdar
Yüz canı birdən alır.
Bir bölüyün yerində
İri bir çala qalır.

Bu Mübariz, bu Fərid,
Bu Poladın qisası.
Azərbaycan əsgəri
Tarix yazır, qisası!..

Kefi kök, damağı çağ,
Ruhu yüksək əsgərim.
Qəlbi nifrətlə dolu
Haqqa söykək əsgərim

Döyüslərə şir kimi,
Pələng kimi atılır.
Zəhmindən yer titrəyir,
Göylər öyür adını.

Şimşəktək çaxıb keçir..,
Təzim edir dağ-dərə.
Bir yol çəkir zəfərə,
Azərbaycan əsgəri!

***

Qələbə yaraşır mənim xalqıma,
Yel vurub əsdirir qalib Bayrağı.
Açılır qanadı Azərbaycanın,
Geyinib, bəzənib bayramsayağı...

İki min yeddi yüz səksən üç igid,
İki min yeddi yüz səksən üç heyrət!
İki min yeddi yüz səksən üç oğul,
Torpağa can verdi, yurda fəxarət!..

Yenə öndə gedir qəhrəman Polad,
Sirli təbəssümü dodaqlarında.
Sağında, solunda cəm əsgərləri,
Fəxrlə addımlayır ali meydanda.

Baxır, iftixarla seyr edir İlham,
Ali Baş Komandan, Heydər in oğlu!..
Əsrin savaşı nı aparan kişi,
Yurdunu dünyaya tanıdan kişi...

Bir bax, dalğalanır mavi səmada,
Üçrəngli bayrağı Azərbaycanın.

Cənnət Qarabağda, ana yurdumda,
Başlanır növrağı Azərbaycanın!..

Qəhrəman Ordumuz düzülüb səf-səf,
Başını dik tutub nizamla keçir.
Düşmən bağı yaran silah, texnika,
Qalib əsgərlərlə qol-boyun keçir.

Azadlıq meydanı qaynar bir ocaq..
Danışır aramla İlham Əliyev:
“Nə vaxt baş qaldırsa bilsin erməni,
Yenə də taleyi belə olacaq...”.

Ərdoğan səsinə səs verir onun,
Azərbaycan özgür, Qarabağ azad!..
Kardeşiz, kardeşdir ölkələrimiz,
Birdir yollarımız, qoşadır bu ad...

Qəhrəman zabitlər, igid əsgərlər,
Bayram libasında keçir meydandan.
A qartal baxışlı, məğrur yerişli,
Özün Qarabağsan, Azərbaycansan!...

Ali Baş Komandan, yaşa, çox yaşa,
Ata vəsiyyətin yetirdin başa.
Qaytardı Şuşanı sahiblərinə,
Qəhrəman Ordumuz İlhamla qoşa...

Son

BARIT QOXULU ÇİÇƏK**Lirik-fəlsəfi poema. İxtisarla, hissələr**

Ahını bəri tut, bu şamı yandır,
Şehinə batdığım hər çiçək qandır.
Belini dikəldən Xudafərindən, -
Hayana baxasan, Azərbaycandır.

Dibində bənövşə görüb bu kolun,
Qoynuna nə gözəl qısılib qolun.
Belə harasında durub gözləyim, -
Ağdamdan Şuşaya uzanan yolun?!

Bağbanı olmağa gəl bu bağa, gəl,
Təbəssüm qonub hər gül dodağa, gəl.
Qoşulub "Qarabağ şikəstəsi" nə, -
Gəl, cənnət görməyə, Qarabağa, gəl!

Dumanlı zirvələr dayanıbdır şax,
Hər dağın döşünə bir bayraq da tax.
Nəqərat yerində güllə səsləri,
Şəhid Xudayarın təsnifinə bax.

Əcəb ayna tutub Araz, Həkəri,
Tərsinə fırlanır əsrin təkəri.
Bəzənib-düzənib yenə yol üstə, -
Nazlanır Vaqifin şux gözəlləri.

Qarabağ ruhuna qovuşan bədən,
Sünbül sevdasıdır bu şumda hər dən.

Füzuli gözünün yaşını silib,
Nizami səsleyir bizi Gəncədən.

Üzü aydınlığa yol gedən qatar,
Arzuya, ünvana vaxtında çatar.
Qarabağ bizimdir, Azərbaycanıdır!
Bu qədim torpağın qan yaddaşı var.

***

Bu nə gözəl karvandır, bu nə gözəl qayıdış,
Göydən gül-çiçək yağır, bahara dönübdür qış.
Ey Ali Baş Komandan, hünərinə min alqış!
Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Qoşunumuz, Ordumuz rəşadətli, müzəffər,
Dastanlara dönəcək bu qələbə, bu zəfər.
Gözün aydın, şair dost, alim Elçin İsgəndər!
Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Şuşanın dağlarında dumana bax, qara bax,
Düşmən öz niyyətindən çəkilibdir dara, bax.
Yaşa, qəhrəman Ordu, yaşa, azad Qarabağ!
Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Sancıldığı zirvələr bayrağıma yaraşır,
Aləmə işıq saçır bu qələbə, barışır.
Gör, çağlayan könlümdə neçə nəğmə var, aşır?!
Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Torpağımız oyandı qarlı qış yuxusundan,
Xarıbülbül hər yana pay verir qoxusundan.
Ta, yağı biz tərəfə üz tutmaz qorxusundan,
Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Qarabağda hər çiçək bir şəhid heykəlidir,
 Öpüb oxşadığımız bayrağımız pirdi, pir.
 Ürəklərdə çağlayan arzu-amallar da bir,
 Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Xarıbülbül köksündə çox gəzdirdi bu dərdi,
 Hər damla göz yaşından neçə igid göyərdi.
 Bayrağımız Şuşada düşmənlərə sipərdi,
 Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Düşmən öz ətəyini özünə yelpik tutar,
 Hər yanı sarı sünbül, bağ-bağat, çəltik tutar.
 Xarıbülbül başını bundan belə dik tutar,
 Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Ey Cəbrayıl, Qubadlı, Zəngilan, gözün aydın!
 Dillərdə pöhrələnən "Qələbə!" sözün aydın!
 Füzulidə qalanan ocağım, közün aydın!
 Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Bu sülhə, qayıdışa deyirik biz, mübarək!
 Qarabağda açılan hər cığır, iz mübarək!
 Azərbaycan əsgəri, təltifiniz mübarək!
 Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Əlirza Həsərət deyir, Ordumuza mərhəbə!
 Qürbətdə azad olan Yurdumuza mərhəbə!
 Bürünüb Yer kürəsi Ay-ulduza, mərhəbə!
 Millətin Qarabağa qayıdışı başladı.

Elnur Uğur ABDİYEV

HADRUT FATEHİ

Poema

(İxtisarla, hissələr)

*Vətən müharibəsi Qəhrəmanı Camal
İsmayilovun əziz xatirəsinə sayğılarla!*

Proloq

Uğrunda canından keçən oğullar
Səni Kəbələri bildilər, Vətən!
Məzarlar sinəndə qibləm oldular,
Səni məzar-məzar böldülər, Vətən!

Ruhları göyündə cəng edənlərin,
Canları səndədir xəzinə kimi.
Şəhid məzarına baxanda bildim
Varlığın yoxluqla isindiğini.

Xəyalən illərim geriyə dönür,
Nələr düşüncəmdə gör sıralanır?
Başımın üstündə bulud hönkürür,
Ayağım altında torpaq fırlanır.

Fırlanır başıma dünya burada,
Bu məzar daşına dönmək ibadət.
Burdadır heykəli azadlığımın,
Burdadır Qazilik, Qəza, Şəhadət.

Burda bir can yatır, cahan sevgili,
 Qanıyla azadlıq göyərdən oğul.
 Sənlə təqvimimin qara günləri
 Silindi, yazıldı göy, ərdəm oğul!

Əkildi danışıq masalarından,
 Düşmən öz qoyduğu ağır şərt ilə.
 30 il Qarabağ yandı, alışdı,
 Yaşadı köksündə ağır dərd ilə.

Daşdı, nəhayət ki, səbr kasası,
 Çıxdı qeyrətinin qılıncı qından.
 Daha ayaqları keçdi ərlərin
 Bir vaxt könlü keçən Qarabağından.

Düşmən çox geyindi hiylə donunu,
 Cəbhədə fitnəyə, şərə əl atdı.
 Ali Baş Komandan "Vur" əmrin verdi,
 Oğullar cəbhədə cəbhə yaratdı.

Düşmən gec anladı, çox gec anladı,
 Tək sevgi soyudar türkün hirsini.
 Dünəndən daşıldıq üzü sabaha
 Biz bizə yadigar Vətən irsini.

Durmuşuq üz-üzə danışırıq biz,
 Mən canlı ölüyəm, sən ölü diri.
 Bağrıma basıram burda sevgiyə
 Bu torpaq məzarı, Vətən qəbiri!

Qanı qüslü olan ey pak Şəhidim,
 Kəfənin - Bayrağım xalqın varıdır.
 Qanınla yazıldı şanlı Zəfərim,
 Ölümün ölümün intiharıdır.

AZƏRBAYCAN BAYRAĞI

Yolunda can verməyə igid ərənlərin var,
Qanına qan verməyə igid ölənlərin var.
Göy üzündən Aypara, ulduz dərənlərin var,
Sən ey ürəyimin şah damarı, Şah dağı -
Azərbaycan bayrağı!

Getdiyin bu ulu yol, Haqqın yoludur, yolu.
Üç rəngin üç qardaş tək birləşib bir can olub.
O can ,mənim canımdı, o cana qurban olum.
Azadlığın məşəli, Haqqın sönməz çırağı -
Azərbaycan bayrağı!

Düşmənin həris gözü hələ Qarabağdadı,
Getmir damağlarından hələ Qarabağ dadı.
Şuşa necə alındı? Bütün dünya şokdadı...
Babəkin, Xətəinin namus-qeyrət sandığı -
Azərbaycan bayrağı!

Qartal tək ucalara daima can atırsan,
Torpaq üçün tökülən müqəddəs qan adısan.
Dünyanın bel sütünü, yurdumun qanadısan,
Son anda şəhidlərin Allah kimi baxdığı -
Azərbaycan bayrağı, Azərbaycan bayrağı!

05. 11. 21. Rusiya, Başqırdıstan, Üfa

ƏSGƏRLİYƏ GEDƏN OĞLAN

Vətən yolunu gözləyir,
Əsgərliyə gedən oğlan!
Polad qolunu gözləyir,
Əsgərliyə gedən oğlan!

Ana üçün balasan sən,
Bir alınmaz qalasan sən!
Tarixlərdə qalasan sən,
Əsgərliyə gedən oğlan!

Əsgərlik bir rəşadətdir!
Yurda, elə məhəbbətdir!
Bir gözəl sənə həsrətdir,
Əsgərliyə gedən oğlan!

Nə gözəldir səndə vüqar!
Kürəyin gen, boyun çinar...
Qara gözün alov saçar,
Əsgərliyə gedən oğlan!

Salamlayır sabah səni!
Vətən bilir pənah səni!
Qoy, qorusun Allah səni!
Əsgərliyə gedən oğlan!

DAŞ

Bu məzar daşının dili var, Allah,
Adamla danışır bu məzar daşı.
Od qoyur sənətə, sözə, nəğməyə,
Bu ayrılıq daşı, intizar daşı.

Bir vətən uyuyur burda bu adda,
Gəlir ziyarətə doğma da, yad da.
Ayağı torpaqda, başı buludda,
Aşa bilməz qara ruzigar daşı.

Azadlıq sözünün abidəsidir,
Minillik tarixin sözü, səsidir.
Bir elin-obanın salnaməsidir,
Xatirə lövhəsi, dərd-qübar daşı.

Ölmədi heç zaman, ölməz, diridi,
Allahın mübarək rəsm əsəridi.
Müqəddəs ocaqdı, qürur yeridi,
Bu şəhid məzarı, iftixar daşı.

Durub yol üstündə gözləyir bizi,
Söz-söz, addım-addım izləyir bizi.
Haqqa, ədalətə səsləyir bizi,
Azadlıq uğrunda bir şüar daşı.

Bu məzar daşının dili var, Allah,
Adamla danışır bu məzar daşı.

Səbuhi QURBANOV*Vətən müharibəsinin qəhrəman qazisi*

Vətən müharibəsinin qəhrəman iştirakçısı, əslən Füzulidən olan Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrin giziri Səbuhi Qurbanov 12 oktyabr 1995-ci ildə Sabirabad rayonunda anadan olub. 4 aprel 2018-ci ildən hərbi kimi fəaliyyətdə olub. Cəbrayıl, Füzuli, Xocavənd istiqamətində gedən döyüşlərdə iştirak edib, oktyabrın 5-də ağır yaralanıb. Ali Baş Komandanımız tərəfindən «Füzulinin azad olunmasına görə», «Xocavəndin azad olunmasına görə» və «Cəsur döyüşçü» medallarına layiq görülüb.

AXAN HƏR DAMLA QANIN VAR QİSASI

Böyük Allah kəlamından biridir:
Vətən uğrunda ölənlər diridir.
Torpağın köksünə canlar qarışır,
Bu, Vətən sevgisinin təsviridir.

Budur haqq davası, haqqın əsası.
Əsgərim düşmənə tutdurdu yası.
Biz türk oğluyuq, ay başına dönüm,
Axan hər damla qanın var qisası.

Torpağında iti azmışdı yadın.
İndi sorsan, unudub, bəlkə, adın.
Bir ölüb, min dirilən xalqıq biz,
İşini yarım qoymarıq Poladın.

KAĞIZ EV

*44 günlük savaşı günlərində çəkilən
«Kağız ev» filmi üçün yazılıb*

Kağızdan bir ev qurmuşduq nə vaxtsa,
Gündüz kimi dümağ idi divarı.
Talvarında sarı salxım üzümü,
Həyatında şirin narı, zoğalı.

Sürahisi əlimizə sığaldı,
Bir cüt gözdü pəncərəsi gecələr.
Eyvanına bütün məhlə sığardı,
Qəhqəhəylə gülüşərdi körpələr.

Buruları bacasının tüstüsü,
Qapısının cırıltısı holavar.
Birdən-birə qəhət oldu istisi,
Qaçaq oldu birdən-birə el-oba.

Birdən-birə su yerinə həlməşik
İrin axdı, susuz qaldı bağatı.
Yetim qaldı həyat-baca, ev-eşik,
Uçub-getdi laylasıynan bayatı.

Namərd yağı göz diksə də yurduma
Evimizə düz gəlmədi dirəyi.
Elimizə düz gəlmədi ürəyi,
Qolumuza tən gəlmədi biləyi.

Budur yenə qayıtmışıq, atacan,
Kimi şəhid, kimi qazi, kimi ruh.
Bayatıyan, holavarnan qarışıq
Bir havayla yenə dövrə vururuq.

Xatirələr bizimlədir - qol-boyun:
Hamı sağdır, hamı şaddır, anacan.
Çal-çağırdı el-obada, toy-düyün,
Bu ev bizim evimizdir binadan.

Əyyub QIYAS (QI OR EL)

HƏLƏ DODAQLARI SÜD QOXUYURDU

Şəhid Kamran Əliyevin xatirəsinə

Hələ gözlərində körpə gülüşü...
Hələ dodaqları süd qoxuyurdu.
Elə bil dünəndi nənəsi ona
Corab toxuyurdu, şərf toxuyurdu...

Elə bil dünəndi olub-keçənlər.
Hərəsi bir evdə xınalı quzu.
Ataya dayaqdı,
qardaşa sirdaş,
Ana ürəyində...
gəlin arzusu...

...Nə vaxt böyüdülər,
kişi oldular?!
Ruhları arzuyla aşıb-daşırdı...
Hərəsi...
bir qıza ümid vermişdi,
Hərəsi...
bir qızla pıçıl-daşırdı...

Amma hər birinin Vətən adında
Bir nazlı, nazənin sevgisi vardı.
Düşmən tapdığına inləyən Vətən
Onları səslədi...
Onu çağırıdı...

Məqamı hər şeydən ucada duran,
O Bayraq oğullar,

Vətən oğullar...

Torpağın köksünə öz canlarıyla
Diriliş toxumu səpən oğullar
Vətənin köksündə siperə döndü.
Hər biri bir evin doğması idi,
Hər biri el boyda qəhərə döndü...

Onlar bilirdi ki,

qisas günüdür,

Torpaq qan ağlayır,

düşmən qan içir...

Onlar bilirdi ki, bu yolun sonu
Şəhadət adlanan zirvədən keçir...

Onlar bilirdi ki,

daşlar, qayalar...

Dərələr müqəddəs yerə çevrilir!

Uğruna Kamranlar şəhid olduqca

Torpaq Vətən olur, pirə çevrilir!

Onlar bilirdi ki, Vətən dardadır...

Onlar bilirdi ki, Vətən səsləyir!

Analar Vətənçün oğul doğanda

Atalar Vətənçün oğul bəsləyir.

...Hələ gözlərində körpə gülüşü...

Hələ dodaqları

süd qoxuyurdu...

Elə bil dünəndi nənəsi ona

Corab toxuyurdu,

şərf toxuyurdu...

ÜÇ QARDAŞ

*Azərbaycan, Türkiyə,
Pakistan qardaşlığına*

Bir qardaş sağında, biri solunda,
Təpəri dizində, gücü qolunda,
Qardaşlıq məşəli yanır yolunda,
Yeni çağ başladır xan Azərbaycan!
Türkiyə, Pakistan, can Azərbaycan!

Xətai amalı bu gün oyaqdır,
Nadirin əməli bu gün dayaqdır,
İlhamın təməli bu gün mayaqdır!
Yeni çağ başladır xan Azərbaycan!
Türkiyə, Pakistan, can Azərbaycan!

Zamanla yaşadıq xeyli qeylü-qal,
Görməsin bir daha bu birlik zaval,
Dağlara biryolluq qayıdır Hilal,
Yeni çağ başladır xan Azərbaycan!
Türkiyə, Pakistan, can Azərbaycan!

Elvin İNTİQAMOĞLU

Elvin Məmmədli Yardımlı rayonundandır, 2014-cü ildə Sumqayıt şəhər 26 nömrəli tam orta məktəbi, 2018-ci ildə Sumqayıt Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirmişdir. B II Qarabağ müharibəsi iştirakçısıdır. Prezidentin sərəncamı ilə “Füzulinin azad olunmasına görə” medalına layiq görülüb.

YAĞIŞ SUYU

“Müharibə xatirələri”ndən

İlahi,
Bizləri sən qorudun,
Yenə qoru -
Qoyma, suya uduzaq,
Əlinlə sıx
suyun çıxart buludun...

Axır düşmənin qanı
Vətənin can yerinə -
Yerdən narahat olma,
Sən su tök göydən yerə
qan yerinə...

Həsretində olduğumuz torpağı
daddırdı bizə
Palçıqlı gölməçələr...
Qoyma, yağış dayansın,
Qarabağ suyunu içənə qədər...

GÖZÜN AYDIN, QARABAĞ!

Güman keçməz dağları,
Aşa-aşa qayıtdıq,
Yumruq kimi birləşib
Coşa-coşa qayıtdıq,
Biz Kəlbəcər-Kəlbəcər
Şuşa-Şuşa qayıtdıq,
Başın uca, üzün ağ,
Gözün aydın, Qarabağ!

Hər döyüşün başında
"Yurd yeri" var, "Cəngi" var,
Hər həmlədə ordumun
Nərəsi var, cəngi var,
Cəngavər oğulların
Şanlı zəfər rəngi var,
Gör nə deyir Lələdağ, -
Gözün aydın, Qarabağ!

Hər qazi bir qaladı, -
Bir qələbə örnəyi,
Şəhid-şəhid ovundu
Bu torpağın göynəyi,
Göydə mələklər öpdü
Neçə qanlı köynəyi,
Bu müqəddəs nura bax,
Gözün aydın, Qarabağ!

Vətəndi bu savaşın
Hər sirri, hər sehri də,
Bir atanın öyüdü,
Bir ananın mehri də,
Uçundu Göyçə-Göyçə
Zəngəzur da, Mehri də,
Silkələndi Ağrıdağ
Gözün aydın, Qarabağ!

Bir fırtına kükrədi
Qisas adlı limandan,
Yer əsdi, göy titrədi
Bu anddan, bu imandan,
Xalqın güvənc yeridi
Ta Ali Baş Komandan,
Dalğalan bayraq-bayraq,
Gözün aydın, Qarabağ!
Gözün aydın, Qarabağ!

HAVANI ƏSGƏR DƏYİŞDİ

Bu qan yerdə qalmaqdaydı,
Bu qanı əsgər dəyişdi.
Yetmədi əsgərə dua,
Duanı əsgər dəyişdi.

Dağlar dumana qalmışdı,
Bədə, yamana qalmışdı.
Nə var gümana qalmışdı,
Gümanı əsgər dəyişdi.

Sevincin ayağı yeyin,
Gedin, böyük Bəyə deyin:
«Zamanı vardı hər şeyin...»
Zamanı əsgər dəyişdi.

Hərənin öz davasıydı,
Öz səsi, öz avasıydı.
Davamız söz davasıydı,
Davanı əsgər dəyişdi.

Dərd vardı, dava çatmırdı,
Yurd çatmır, yuva çatmırdı.
Şuşada hava çatmırdı,
Havanı əsgər dəyişdi...

Vasif SÜLEYMAN

VƏTƏN, GÖZÜN AYDIN...

Vətən, gözün aydın, balan yanında,
O da ki alınmaz qalası ola...
Hamı arzulayır, Azərbaycanı,
İllah, Şuşa adda balası ola...

Dünyanın ən gözəl səfər yolları
Şuşaya qayıdış köçündən keçir.
Bircə yol, Şuşanı görəmməmişdim,
İndi qarış-qarış içimdən keçir.

İndi ürəyimdə çağlayan qandır,
Ömrü vurammazdım başa, bilirəm.
İstəsən bir anlıq ömrü dayandır,
Daha dörd tərəfi Şuşa bilirəm.

Silmə yanağından göz yaşlarını,
Ürəklər qəhərlə dolsun, nə olar...
Silək təqvimlərdən 8-i mayı,
8-i noyabr olsun, nə olar...

Daha at oynada bilməyir naşı,
Nə də ki Şuşanın başı dumandır.
Şuşa Qarabağdır, torpağı, daşı,
Necə ki, Qarabağ Azərbaycandır,

Əsgər biləyində gələn xəbərin,
Sevinci ürəkdə, nuru gözdədir.
Ürək pıçıldayır dərindən-dərin,
Bircə kəlmə deyir: Şuşa bizdədir!

ODUR TARİXLƏRƏ ZƏFƏR YAŞADAN

Əhsən bu qürura, əhsən hökmünə.
Necədə bağlıdır insan kökünə
İlahi şükürlər olsun bu günə
Odur tarixlərə zəfər yaşadan!

Nə cəfalar çəkdi xalqım bu illər,
Heç gülmədi açılmadı könüllər.
Şanlı tarix yazdı, ordum bu günlər,
Odur tarixlərə zəfər yaşadan!

Tarixə rəng qatdı qurduğu ordu,
Əzmlə, hünərlə önündə durdu.
Mənfur düşmənlərə O, qan uddurdu ,
Odur tarixlərə zəfər yaşadan!

Qəbul etməsələr də, doğrunu,
Qova bildi O, oğrunu.
Dünyaya yönəltdi sorğunu
Odur tarixlərə zəfər yaşadan!

Eşitdik qələbə sorağımızı,
Nəşəli, sevincli növrağımızı.
Qaldırdı göylərə bayrağımızı,
Odur tarixlərə zəfər yaşadan!

Vətənlə bir tutdu müqəddəs qanı,
Aldı Qarabağı, aldı Şuşanı.
Söyləyin dünyada ona tay hanı?!
Odur tarixlərə zəfər yaşadan!

Zahid XƏLİL

DƏMİR YUMRUQ

*Prezident, Ali Baş Komandan, xalqımızın
qəhrəman oğlu İlham Əliyevə ithaf edirəm*

«Dəmir yumruq» - bu gözəl söz
El-obanın dilindədir.
Dəmir yumruq dəmir kimi
Bir kişinin əlindədir.

Dəmir yumruq beş barmaqdı,
Amma böyük bir ölkədi.
Cəsarətdi, şücaətdi.
Nə tərəddüd, nə»bəlkə»di.

O anladı kimin tərə,
Kimlərin dağ olduğunu.
Kimin nacins olduğunu,
Kimlərin haqq olduğunu.

Hamı gördü həqiqəti,
O ədalət timsalıdı!
Düşmənlərin tərəsində
Bir fəlakət timsalıdı!

O anladı yer üzünə,
Məğlub nədi, zəfər nədi.
O adi bir yumruq deyil,
Nağıldakı möcüzədi.

Dəmir kimi, polad kimi
Birləşdirdi insanları.
İlin payız günlərinə,
O qaytardı ilk baharı.

Dəmir yumruq möcüzədi,
Sağdan vurdu, soldan keçdi.
Düşmən kəsdi qabağını
Dağdan vurdu, yaldan keçdi.

Yorulmadı, usanmadı,
Heç dərmədi nəfəsini.
Dəmir yumruq gedib tutdu
Qarabağın zirvəsini.

O yandırdı Qarabağda
Elin sönmüş çırağını.
Yağmalanmış torpağıma
Taxdı zəfər bayrağını.

Haqqı nahaqq etmişdilər.
O qaldırdı haqq səsini.
Onun polad iradəsi
Titrətdi Yer kürəsini.

Dəmir yumruq, ömrüm boyu
Sənə nəğmə deyəcəyəm!
O qüdrətli barmaqlara
Qızıl əlcək hörəcəyəm!

Ümid NƏCCARİ

SON SƏNGƏRİM

Uzanır gecə uşaqların yuxusu üstünə.
Bürünür Bərdə anaların laylasına.
Darıxır Gəncə.
Darıxır Tərtər.
Kuklaların yuxusu yarımçıq,
qızcığazların qucaqları boş.
Kuklanın adı «açılmayan səhər».
Kuklanın adı «gəlməyən gələcək».

Daha sabah mən yox,
solan ümidlərin qalxıb gedər məktəbə.
Daha mən yox,
boy atan arzularım lövhədə yazar sənə.
Yazar ki, qayıdıb uşaqlığımın çiliklərini yı-
ğacam Xocalıdan.
Qayıdıb küçələrinə yayacam körpəlik səsi-
mi.
Qoy mərmilər eşitməsin səsimi!
Qoy bilməsin tabutlar!
Son səngəri bas bağrına!
Son səngərə ümidlərimi sığdırmışam.
Uca dur, əsgərim!

ƏSGƏRİN...

Şəninə bəzədim bəyaz kağızı,
düşməni qovaraq qaçan əsgərin.
Alnından öpəcəm Bayrağımızı
İsa bulağına sancan əsgərin.

Yuxumda görmüşəm - aydınlıqdı su,
çin olur gözlərin qaçaq yuxusu.
bircə gün rahatca yatmaq arzusu,
səhəri səngərdə açan əsgərin.

Sən cəsur pəhləvan, savaşa aslan,
vur, qüvvət qoluna, qələbə sənini!
sözümüz sözdür ha... şair də olsam -
kaş, biləm dönməyi haçan əsgərin?!

Mərmidən səksəndi bir vaxt bələkdə,
indi düşmən üstə od ələməkdə!
Qarabağ sevgisi üstələməkdə -
yadında yar ilə hicran əsgərin.

Od-alov tutacaq sönmüş ocaqlar,
tarixdə qalacaq bu qanlı çağlar,
arabir xəfifcə dodağı qaçar,
mürgüdə evinə uçan əsgərin.

Şəninə həsr oldu bu kövrək yazı,
düşməni qovaraq qaçan əsgərin.
Alnından öpəcəm Bayrağımızı
Cıdır meydanına sancan əsgərin...

Elxan ZAL QARAXANLI

QARABAĞDA YENİ
TARİX YAZILIR*Savaş ayələrindən seçmə*

Azərbaycan ordusu
Bayrağında Ay gəlir... Çök!
Ölümə qənsər duran
Basılmaz alay gəlir... Çök!

Ərənlər gözündə qan,
Nə yağma var, nə talan,
Ölümsüzlük axtaran,
İgidlər qolay gəlir... Çök!

Türkdür türkün qardaşı,
Cəng gününün yoldaşı,
Hücum deyir minbaşı,
Min ağızdan hay gəlir... Çök!

Gözəldir savaş tamı,
Bu yurdun var İlhamı,
Tanrıdağdan atamın,
Ruhuna lay-lay gəlir... Çök!

Doğma duyar ərkimi,
Tanrı, qoru türkünü,
Yürüyən hünər kimi,
Ən böyük kurmay gəlir... Çök!

AZƏRBAYCAN ORDUSU

Süngün yağların gözünə batır,
Yaradın haqq eşqi, haqq sevdasından.
Sakit qəzəbində şimşəklər yatır,
Yaradın xalq eşqi, xalq sevdasından -
Azərbaycan ordusu.

Qızıl bayrağında günəşin odu,
Atandır, anandır bu Odlar yurdu.
Qarşında daşnaklar lal-mat qurudu,
Azərbaycan ordusu.

Mərhəmət məsləkin, ədalət andın,
Sən ancaq həqiqət eşqilə yandın.
Yağılar önündə dağtək dayandın,
Azərbaycan Ordusu.

Arxanca uzandı dualı qollar,
Qarşında sıldırım çınqıllı yollar.
Sıranda qranit qaya oğullar,
Azərbaycan ordusu.

Sənə yol göstərən cəsarətindir,
Arxanda dayanan mətanətidir.
Zəfər dastanları nəqarətidir,
Azərbaycan ordusu.

Başının üstündə parlar al danın,
Sınaq məktəbidir döyüş meydanın.
And yeri sən Ali Baş Komandanın,
Azərbaycan ordusu.

Bayraqdar hədəfi sərrast tuşlayır,
Yağının səfini əzir, xışlayır.
Qələbə yolların təzə başlayır,
Azərbaycan ordusu.

Önündə titrəyir, əsir dağ-dərə,
Qarşıda Füzuli, Ağdam, Ağdərə.
İmza atmalısın qələbələrə,
Azərbaycan ordusu.

Daşnakı sər yerə sən daraq-daraq
Səpələ dağlara onu qıraraq.
Başın üstə Günəş üçrəngli bayraq,
Azərbaycan ordusu.

Susmayıb gurlayır döyüş təbili,
Haqqın dərgahında millətin əli.
Zəfər yollarına güllər səpili,
Azərbaycan ordusu.

Dərələrdən yellən, yarğanları aş,
Kirs ilə tən dayan, Murova yaraş.
Dayanma Laçına, Şuşaya birbaş,
Azərbaycan ordusu.

Atəşi sönməsin qisas odunun,
Əsr-əsr qalxsın alovu onun.
Qəhrəman ordusu Odlar yurdunun -
Azərbaycan ordusu.

BALACA KİŞİLƏR

Dedilər “Cır-laş-ıb ge-dib bu millət,
Hamı xırdalaş-ıb, hamı kiçilib”.
Dedilər, “Şücaət bir şüşə şərab,
Ar-tıq di-binə-cən çox-dan içilib...”.

Dedilər “Zə-manə də-yi-ş-ib daha,
Vətənçün öldürüb ölmür oğullar.
Daha sinəsini verib qabağa
Düş-mə-nin üstünə gəlmir oğullar”.

Dedilər “Kişilər əvvəlki deyil,
Oğullar Ayfonçün zülümə gedir.
Oğullar üç otaq təmirli evçün
Təzə Mercedesçün ölümə gedir...”.

Dedilər, “Kişilik, hünər cəsarət
Daha gözə dəymir, keçmişdə qalıb.
“Vətənə canım da qurbanı” demək
Yalnız dildə qalıb, vər-di-ş-də qalıb...”.

Dedilər “Budurmu igid cavanlar?”
Dedilər “Budurmu mərd pəhləvanlar?
Boyları bir tikə, belləri əyri
Telefon xəstəsi bu uşaq-muşaq
Düş-mən gülləsinə sinə gərəcə-k?
Düş-mən həmləsinə sipər olacaq?”

Bir dayan, de görüm bu cür sözləri
 Hansı narkomandı, alkaşdı deyən?
 “Kişilər qalmayıb daha” kəlməsin
 De, hansı fahişə, oğraşdı deyən?

Kişi yetişdirən kafe, bar deyil
 Kişi yetişdirən oddu, alovdu...
 Bu gün kişi yeri Park-Bulvar deyil
 Bu gün kişilərin yeri Murovdu...

Burda əcəlin də çörəyi yavan.
 “Yağlanıb-piylənən” burda görünmür,
 Yağlanıb-piylənən şəhər içində
 Tıxacda sürünür, yerdə sürünmür...

Yağlanıb-piylənən hardan anlasın
 Nədir vətən üçün canını vermək?
 Onunçün ən böyük qəhrəmanlıqdı
 Trasda maşını yüz əlli sürmək...

O, mərmə nə bilir, tank nə anlayır?
 Varıdı tank kimi “Qalenvageni”...
 Sükan arxasında burnun dik tutub
 “İgidliklə” söysün yolu keçəni...

***

O zəif deyilən, cılız deyilən
 O xırda uşaqlar əsgərdi bu gün
 Geyinib ruhuna mərdlik libasın
 Düşməyə gücünü göstərdi bu gün...

Əsgər paltarını geyinəndə də
 Bilmirdi güllədən köksü deşilər.
 Qəfil böyüdülər, tez böyüdülər
 Balaca kişilər, cavan kişilər...

Səngərin küncündə hücum gözləyən
 Bu cılız balalar uşaq oldular.
 Torpaqdan güc alıb hücuma qalxıb
 Sərt qaya oldular, bir dağ oldular...

On səkkiz, on doqquz, iyirmi yaşda
 Arzusu ürəkdə, niyyəti başda...

Başları üstündə uca Allahı,
 Ayaqlar dəmirdi, ürəklər polad...
 Dikəlib Səngərdən, açıb silahı
 Yüyürüb qaçanda düşmən üstünə,
 Gözlərə heç bir şey görünmür daha,
 Yol gedir zəfərlə dolu sabaha...

Güllələr altında mərmə səsində
 Səngərdən dikəlib qalxan saniyə
 Əlləri bir dəmir məngənə oldu
 Düşmən boğazından yapışsın deyə.

Səngərdən dikəlib qalxan saniyə
 Ölümün gözünə baxan saniyə
 Balaca kişilər yoxa çıxdılar,
 Yeri parçalayıb əzəmətiylə
 Torpaqdan elə bil divlər qalxdılar.

Dünən sevgilərlə dolmuşdu gözü,
 Qəzəbli gözündən bu gün qan sızır.

Dünən qızlar üçün “sms” yazan
Bu gün öz qanıyla “şücaət” yazır...

Dünən kompüterdə avtomat atıb,
Bu gün mərmə uçuş başının üstə...
Səngərdən hücum qalxan saniyə
Əlli yaş da gəlir yaşının üstə...

O başqa “oyun”du, bu başqa oyun,
Orda nə geymişən, burda gəl soyun.

Yox, əlli yaş azdı, yüz yaş, beş yüz yaş
Bircə saniyədə qocalır adam.
Səngərdən qalxanda, öz boyundan da
Beş yüz dəfə artıq ucalır adam.

Ucalır yüksəlir buludlaracan
Ona güllə çatmır, mərmə yetişmir
Səngərdən hücum qalxan saniyə
Uşaqlar dəyişir, vətən dəyişmir...

Balaca kişilər cavan kişilər,
Dar gündə vətənə həyan kişilər...

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Tehran ƏLİŞANOĞLU. Qalibiyyət zamanı: çağdaş ədəbiyyatda diskursun dəyişməsi.....	3
Bədii nəsr, esse, publistika.....	19
İlqar FƏHMİ. Tarixi şəxsiyyət - tarixin şəxsiyyəti:	
Çingiz ABDULLAYEV. Körpə və kürən pişik balası	28
Emin PİRİ. Əsgərindən generalına kimi.....	34
Poeziya: şeirlər və poemalar.....	37
Nəriman HƏSƏNZADƏ. «Zəfər yolu».....	37
Balayar SADIQ. Şəhid ətri	43
Şahnaz ŞAHİN. Zəfər nəğmələri	51
Əlirza HƏSRƏT. Barıt qoxulu çiçək.....	56
Elnur Uğur ABDİYEV. Hadrut fatehi	59
Baloğlan CƏLİL. Azərbaycan bayrağı	61
Güləmail MURAD. Əsgərliyə gedən oğlan	62
Faiq HÜSEYNBƏYLİ. Daş.....	63
Səbuhi QURBANOV. Axan hər damla qanın var qisası.....	64
Səlim BABULLAOĞLU. Kağız ev.....	65
Əyyub QIYAS (Qİ OR EL). Hələ dodaqları süd qoxuyurdu.....	67
Zaur USTAC. Üç qardaş	69
Elvin İNTİQAMOĞLU. Yağış suyu.....	70
Ramiz QUSARÇAYLI. Gözün aydın, Qarabağ!	71
Kamaləddin QƏDİM. Havanı əsgər dəyişdi	73
Vasif SÜLEYMAN. Vətən, gözün aydın... ..	74
Leyla MƏCİDOVA. Odur tarixlərə zəfər yaşadan.....	75
Zahid XƏLİL. Dəmir yumruq.....	76
Ümid NƏCCARİ. Son səngərim	78
Vahid ƏZİZ. Əsgərin	79
Elxan ZAL QARAXANLI. Qarabağda yeni tarix yazılır.....	80
Ramiz DUYĞUN. Azərbaycan ordusu.....	81
İlqar FƏHMİ. Balaca kişilər	83

“Torpağı Vətənən çevirənlər”

Vətənpərvərlik almanaxı

(Azərbaycan dilində)

“Maarif” nəşriyyatının direktoru:

İsmayıl Ələkbərov

Bədii redaktor: Ayxan Əbilli

Texniki redaktor: Nihad Əbilli

Dizayner: Fəriz Məhərrəmov

Çapa imzalanmışdır: 15.11.2021

Həcmi: 5,5 ç.v

Kağız formatı 60x84 1/16.

Tiraj 100.

Kitab “ƏSAS84” MMC-nin sifarişinə əsasında, hazır depozitivlərdən istifadə edilərək “MAARİF” nəşriyyatının mətbəəsində çap edilmişdir.

Ünvan: Bakı şəhəri, Yasamal r.

Mətbuat pr. 529-cu məhəllə.